

OPOWIEŚCI BROKOWSKIE
AKTA POGŁÓWNEGO Z LAT 1662-1674
CZĘŚĆ I
PARAFIE BROK, SADOWNE, ZARĘBY KOŚCIELNE
W REGESTRACH POGŁÓWNEGO Z LAT 1673 ORAZ 1674

W ósmym tomie „Rocznika Ostrowskiego” ukazał się artykuł autorstwa Adama Dobkowskiego *Mieszkańcy miasteczka Ostrowi w drugiej połowie XVIII w. w świetle rejestru pogłównego 1674 r.* Zawarte tam informacje skłoniły mnie do wertowania akt w celu odnalezienia rejestrów dotyczących innych miejscowości regionu.

Od zamierzonych czasów nie tylko w Polsce obciążano daninami szczególnie, a często wyłącznie najniższe stany społeczeństwa z wyłączeniem szlachty i duchowieństwa. Tak na przykład podatku gruntowego, jakim był pobór łanowy „ślachcic, który miał poddanych czyli kmieci, nie płacił wcale”, gdyż cały ciężar „spadał tylko na ludność kmiecią czyli na chłopów, zarówno w dobrach ślacheckich, jak i duchownych oraz królewskich”¹. Przychodziły jednak na Rzeczpospolitą tak ciężkie terminy, że dla kraju ratowania trzeba było sięgnąć do sakiewek także stanów uprzywilejowanych. Po raz pierwszy powszechny podatek pogłówny uchwalono w obliczu nawały tatarskiej w roku 1520. Przypomniano sobie o tej daninie ponownie w roku 1590, w obliczu groźby wielkiej wojny z Turcją. Gdy jednak niebezpieczeństwo przeminęło, to pobór podatku odwołano.

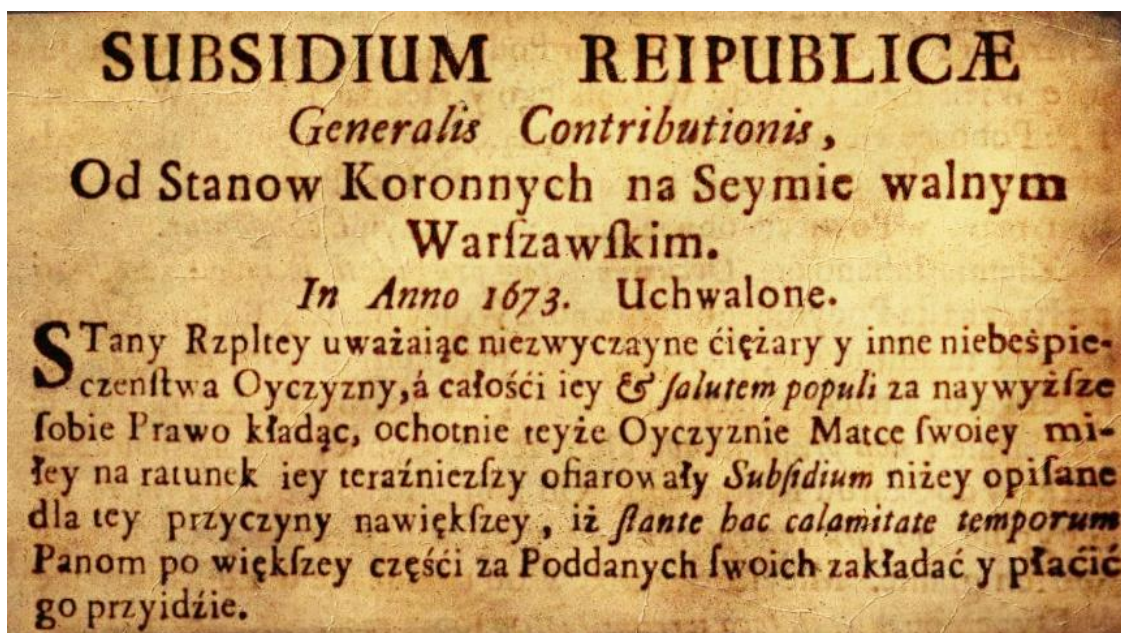
Naszym przodkom zdarzało się nie wywiązywać skrupulatnie ze wszystkich ciężarów podatkowych. Mikołaj Rej przytacza w swym dziele *Żywot człowieka poczciwego* dwie anegdoty o sprytnym wójcie, który oszukał poborcę podatku pogłównego i łanowego. W pierwszej dykteryjce chodziło z pewnością o pogłówny z roku 1520. Wójt polecił gromadzie, aby przy poborze daniny, co miało mieć miejsce nazajutrz, nie było we wsi więcej niż stu ludzi, pozostali zaś „niech się rozlżą albo na orzechy, albo na roboty”. Poborca wprawdzie oponował, że w tak dużej wsi musi żyć kilkuset ludzi, ale przebiegły wójt „z oną zakrzywioną postacią jako prostaczek” obstawał przy swoim i stosując przeróżne wykręty, wystrychnął poborcę na dudka. Za zaoszczędzone tym sposobem pieniądze wójt „z gromadą pił dwie niedzieli”².

¹ Adolf Pawiński, *Rządy sejmikowe w Polsce na tle stosunków województw kujawskich 1572-1785*, Warszawa 1888, s. 133.

² Mikołaj Rey, *Żywot człowieka poczciwego*, na portalu wolnelektury.pl, kapitulium IX, wers 355, brak numeracji stron

Wraz z wojnami kozackimi rozpoczął się w kraju, prawie że nieprzerwany łańcuch nieszczęść i ządzie potrzeba coraz częstszego sięgania do mieszkań ogółu mieszkańców. W roku 1662 skarb świecił pustkami, a ogromne rzesze nieopłaconych wojsk zaciężnych wszczynały tumulty – nie pozostało więc nic innego, jak sięgnąć po ten tak niepopularny środek. Płacić pogłównie mieli prawie wszyscy bez różnicy wieku, płci i przynależności stanowej. Wyjątek uczyniono dla „dzieci lat dziesięciu niemających i żebraków do roboty niedołężnych”³.

Żądanie, aby „szlacheckie głowy” rachować wraz z plebejskimi, uznano za skandal, ale szlachta dała się w końcu ułagodzić zapewnieniem, że to sytuacja wyjątkowa i nigdy już do czegoś podobnego nie dojdzie. Na dowód tego polecono, aby zniszczono wszelkie instruktarze dotyczące poboru pogłównego w roku 1662. Zebrane nad krajem czarne chmury nijak się jednak rozejść nie chciały. Po upadku Kamieńca Podolskiego ponownie straszyc zaczęło widmo grasujących na brzegach Wisły spahisów i janczarów, więc „nigdy” oznaczało lat 11, a ponowny pobór powszechnego pogłównego zarządzone w roku 1673 za panowania Michała Korybuta. Aby daninę uczynić bardziej dla ogółu strawną, jej niepopularną nazwę zastąpiono terminem *subsidiū charitativum*, czyli po polsku „wsparcie miłosierne”. Teraz nikt nie przyrzekał, że w przyszłości danina nakładana nie będzie i do kolejnego poboru doszło już w roku następnym.



Ilustracja 1. Pierwsza strona uchwały sejmowej z roku 1673 o poborze pogłównego⁴.

W roku 1673 przyjęto, w roku zaś następnym zasady tej nie zmieniono, że szlachcic tzw. osiadły, czyli posiadający jakąś tam fortunę i poddanych płacił pogłównego 3 zł od osoby. Szlachcic nieosiadły, czyli w wojsku lub po dworach służący płacił 2 zł. Jeżeli o pozostałą brać szlachecką chodzi to: „Szlachcic każdy, który żadnych poddanych nie ma, a swoim pługiem lub sochą grunt swój, nie większy nad włókę albo łan sprawuje, po zł 2, a od żony i dzieci po

³ Prawa, konstytucye y przywileie Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących, Kraków 1738, t. 5, s. 180.

⁴ Tamże, s. 166.

gr 15⁵. Ci zaś, których kilka na włoce mieszka, a sami wołami orzą po zł 1, a od żony i dzieci po pół złotego. A ci zaś, którzy tylko ogrody kopią i one sieją, tak od siebie, jak i od żon i dzieci swoich zapłacić mają po gr. piętnaście”⁶. W prezentowanym poniżej i kolejnych registrach większość szlachty płaciła po 1 zł, czyli byli to szaraczkowie, których po kilku na jednej włoce siedziało i sami ziemię wołami orali. Jednak nie tylko za żony i dorastającą dźiatwę płacili po 15 gr. Tyle uiszczali bowiem i od mieszkającego pod tym samym dachem rodzeństwa. Drugą, najliczniej reprezentowaną grupą szlacheckich głów rodów są ci, płacący także od swych własnych person po groszy 15. W jednym z tych przypadków dopisano uwagę *hortulanus pauper*, chodzi zatem o biednego zagrodnika⁷, który poza nobilitacją, chałupą i kawałkiem ogrodu nic więcej nie posiadał. Ten marnej kondycji szlachcic zapłacił wraz z żoną 1 zł pogłównego, a pomieszkująca u nich kątem para – zapewne jeszcze biedniejszych – plebejuszy 2 zł. Taki dysponujący kawałkiem gruntu szlachcic zagrodnik, był i tak w lepszej sytuacji od tych, przy których duchowni zamieścili uwagę, że niczego poza domem nie mają. I wcześniej zdarzali się pochodzący ze szlachty wyrobnicy, szlachcice parobcy czy szlacheckie dziewczki służebne, ale po tragedii wojen kozackich i potopu szwedzkiego registry zappełniły się nobilami, którzy dosłownie nie mieli niczego.

Pogłowne było zatem podatkiem o pewnych cechach daniny majątkowej. Przy osobach stanu szlacheckiego spotykamy zwykle w metrykach dopisek „urodzony” (łac. *Generosus*) lub „szlachetny” (łac. *Nobilis*) – tych pierwszych uznawano za możniejszych i więcej znaczących. Wystarczało zatem spojrzeć do rejestru podatkowego, aby wiedzieć, kto jest „urodzony” i płaci 3 zł, a komu niewiele albo i nic poza tytułem szlacheckim nie pozostało. W wielu przypadkach duchowny długo się zapewne zastanawiał, czy *nobilis* wciąż jeszcze komuś dopisać, jak to zwykł czynić przy jego rodzicach i dziadach.

W świadomości społecznej ukształtował się obraz szlachcica jako wystrojonego niczym magnat ziemianina, posesjonata dworku i folwarku. Tymczasem spojrzenie na spisy pogłównego dokonane w szlacheckiej okolicy Zaręb Kościelnych, a w kolejnych opracowaniach i z innych pobliskich okolic, pozwala lepiej zrozumieć, co rozumiano pod terminem drobnej szlachty zagrodowej, która w ogromnej większości nie posiadała poddanych i utrzymywała się z pracy rąk własnych. Zygmunt Gloger pisał, iż drobną szlachtę zwano także „chodaczkową, szaraczkową, zagrodową, zaściankową, zagonową, okoliczną, drążkową itd.”⁸. Najuboższych nazywano zaś szlachtą kapotową, siermiężną, bosą, parcianą, łykową⁹. Nieco wyżej stali ci, którym wciąż udało się zachować większą część dawnej fortuny i stąd zwano ich szlachtą częstkową. Często nie z wyraźniej potrzeby, ale dla podkreślenia ważności trzymali jedną lub dwie pary poddanych.

⁵ 1 złoty liczył 30 groszy, czyli 15 gr stanowiło pół złotego [przyp. aut. artykułu].

⁶ *Prawa, konstytucje y przywileje Krolestwa Polskiego...*, t. 5, s. 173.

⁷ Chłopszy zagrodnicy, nazywani także ogrodnikami użytkowali małe, niewystarczające do utrzymania rodziny gospodarstwa, pracowali jako najemni na folwarkach i u zamożnych kmieci; w XVII–XVIII w. była to najliczniejsza grupa chłopów; odrabiali niższą niż kmiecie pańszczyznę, na ogół pieszą, płacili niewielkie czynsze, def. za *encyklopedia.pwn.pl*.

⁸ *Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego*, Kraków 1870, przedmowa Zygmunta Glogera s. VI.

⁹ Maria Biernacka, *Wsie drobnoszlacheckie na Mazowszu i Podlasiu*, Wrocław 1966, s. 9-10.

To do drobnej szlachty odnosi się prastare powiedzonko: „Comes de Wątory, gdzie jeden kmieć, a trzy dwory”¹⁰. Była ta nasza szlachta przedmiotem nieustannych kpin, a przeróżnymi powiedzonkami można gęsto zadrukować liczne strony. Powszechnie powiadano, że na Mazowszu i Podlasiu „fortun sześć, ale nie ma co jeść”, a „gdy pies usiądzie na jednym dziedzictwie, ogon musi położyć na drugim”¹¹.

Szczególną złośliwością wykazał się autor kryjący się pod pseudonimem Maurycjusz Trzyprztycki, który niby to chwalił naszych nobilów za przywiązanie do czystości krwi: „Nie masz nigdzie szlachty autentyczniejszej, jak w zaściankach mazurskich: Ichmość NN są tak szczerą szlachtą i prawdziwą, że ledwie która inna w Koronie. W tej wsi, gdzie się porodzili i ich rodzina siedzi, tak szczerą szlachta, że między nimi i jednego chłopca nie znajdziesz”¹². Nic dziwnego, że nasi acani uchodzili za szczególnie porywcze i gorące głowy, bo słysząc te drwiny nieraz sięgali po szabelkę, by skarcić żartownisia.

Natomiast Klemens Junosza pisał o naszej mazowieckiej i podlaskiej szlachcie z sympatią:

Wpółśród szarej, siermiężnej ludności wioskowej, która spracowanemi dłońmi pługi dźwiga i ziemię-matkę własnym potem skrapia, istnieje spora gromadka „panów braci”. Ich wioski, z pozoru takie jak i wszystkie wioski nasze, a po bliższem poznaniu wcale nie takie, spotkać można wśród lasów i łąk, położonych w części na Podlasiu, nad Bugiem, nad Liwcem i dalej na północ, ku Ostrołęce, ku prastarym kurpiowskim siedzibom.

Z daleka „pana brata”, zwłaszcza w polu przy robocie, trudno od chłopca odróżnić.

Bosy, ogorzały od słońca, biega za broną, albo kosą macha na łące, lub też zgiąwszy grzbiet w kabłąk, z sierpem się po zagonach uwija.

Pracuje jak chłop – i tak silny jest i taki wytrzymały i taki niekiedy abnegat jak chłop, ale dość mu raz w oczy spojrzeć – aby dostrzec różnicę.

W chłopie powolność pewną znać, w „panu bracie” fantazyę jakąś i zacięcie; pierwszy wąsy goli lub je przy samej wardze przystrzyga, drugi rad je do góry zakręca.

Na jednej ziemi wzrosli, jednym się chlebem żywią, jedną prawie sferę pojęć mają – a przecież tak mało podobni do siebie.

Wieków to dzieło.

Pan brat fantazyę swoją ma, bo wie, że pradziad jego wojewodom był równy, choć im się kłaniał do ziemi; że na sejmiki jeździł, szerpentyń¹³ na sznurkach mając u pasa.

I to „pan brat” wie także, że gdyby wszystkich swych pradziadów ze świętej ziemi wykopał, gdyby ich spróchniałe trumny pootwierał, toby znalazł tym i mitry pleśnią wieków pokryte i buzdygany zardzewiałe i pieczęcie...

Niewiele to dziś warto, co prawda; chleba stare honory nie dadzą – ale przecież niekiedy i wspomnieć miło¹⁴.

Od szlachty piastującej urzędy żądano kwot zależnych od wagi urzędu i tytułu. Wojewodowie płacili po 300 zł, sędziowie ziemscy po 60, a np. komornicy ziemscy i kancelarzyści po 3 zł¹⁵.

¹⁰ Zygmunt Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 4, s. 324.

¹¹ Władysław Smoleński, *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*, Kraków 1908, s. 137.

¹² Maurycjusz Trzyprztycki, *Co nowego albo dwór*, wyd. Brücknera, 1650, s. 36, [za:] Władysław Smoleński, *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*, Kraków 1908, s. 136.

¹³ Szerpentyńa – zakrzywiona szabla polska [przyp. aut. artykułu]

¹⁴ Karol Junosza, *Wybór pism w X tomach*, Warszawa 1891, t. 3, s. 1-2.

¹⁵ Roman Rybarski, *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*, Warszawa 1939, s. 183-186.



Ilustracja 2. Jan Piotr Norblin, *Typy szlachty polskiej*, rysunek.

Źródło: Zbiory cyfrowe Muzeum Narodowego w Krakowie, na portalu zbiory.mnk.pl.

Od kmiecej głowy brano bez względu na płeć i zamożność po złotym, choć zwracano uwagę dziedzicom, żeby miarkowali przy poborze, aby „bogatszy dał więcej, a uboższy mniej”¹⁶. Dziedzice, którzy zaprzęтали sobie takimi głupstwami głowę, należeli jednak do wyjątków, jeżeli w ogóle tacy bywali. Płacili zatem tyle samo kmiecie, włodarze, młynarze, karczmarze, zagrodnicy, chałupnicy, komornicy co własnego dachu nad głową nie mieli i kątem w czyjejs chałupie przemieszkiwali, parobcy, pastuszkowie i dziewczki służebne.

Przeglądając zamieszczone rejestry, niejedna osoba ze zdziwieniem zauważy, że kmieć częściej chwalił się posiadaniem czeladzi niż drobny szlachcic. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że szlachcic nie musiał odrabiać pańszczyzny. Tymczasem bystry kmieć, a przede wszystkim ten, fach jakiś w rękę mający, nie mógł sobie pozwolić na mitrężenie czasu na pańskim łanie. Ludzi do pracy boleśnie brakowało, więc choćby w nadbużańskich dobrach biskupów płockich wiele ziemi leżało odłogiem. Sporą ich część najmowali poddani. Starali się z pomocą czeladzi obrobić grunty, którymi zostali obdzieleni przez pana, odrobić pańszczyznę i znaleźć dodatkowy zarobek dzięki najmowi pól lub talentom, którymi obdarzyła ich opatrność. Od posiadania rąk zdatnych do pracy zależała pomyślność nie tylko majątku dworskiego, ale i gospodarstwa chłopskiego.

Obecnie pod terminem „chłop”, rozumie się powszechnie całą ludność wiejską, a tymczasem była to ludność niezwykle zróżnicowana. Obejmowała zatem nadzorujących pracę innych i zwolnionych od wszelkich powinności chłopskich włodarzy, bogatych kmieci, którzy dzięki swej nadzwyczajnej roztropności, pracowitości i sprzyjającym okolicznościom nigdy nie mieli okazji zaznajomić się z ekonomicznym batem. Znacznie niżej egzystowali komornicy, parobcy, pastuszkowie, dziewczki. Nie znaczy to jednak, że była to biedota nieposiadająca niczego poza koszuliną na grzbiecie. Zwykle zatrudniano ich na podstawie ustnej umowy, określającej zakres obowiązków oraz wielkość i formę wynagrodzenia. Wyrazy komornik i komornica także nie

¹⁶ *Prawa, konstytucje y przywileje Krolestwa Polskiego...*, t. 5, s. 179.

oznaczają osoby, której los musi nas przyprawiać o łyzy litości. Komornikami bywały osoby najmujące się do pracy u sąsiadów-chłopów i na folwarkach, ale także rzemieślnicy oraz dzierżawcy dworskich łąk, pól czy stawów. Większość chłopskiej czeladzi pochodziła z tej samej lub sąsiedniej wsi. Dzieci kmieci pracowały na ojcowiznie za darmo, a przeważnie tylko jeden z synów miał szansę na objęcie schedy. Ten zresztą też do tego momentu pracował za darmo. Tymczasem na służbie tak chłopak, jak i dziewczyna mogli coś zarobić. Gdy własne dzieci podrosły i udały się na służbę, to kmieć nie miał wyboru i musiał zatrudnić służbę. Nazwanie kogoś parobkiem nikomu na wsi nie uwłaczało, gdyż był to zawód, jak każdy inny. Zazwyczaj chłopska czeladź jadła przy jednym stole z rodziną gospodarza.

Śladem ustnych kontraktów o pracę są dokumenty spraw sądowych, w których mowa np. o parobkach, którzy wbrew umowie nie otrzymali ustalonej płacy. W społeczności wiejskiej liczone się z tym, kto był zdrowy, silny i mógł na siebie zapracować. Na samym dole wiejskiej drabiny społecznej byli zatem ludzie starsi, schorowani i niedołążni. Dla starych rodziców brakowało często miejsca w domu ich syna lub córki – musieli iść w świat na żebry.

Daninę od mieszczan ściągano podług klasy miasta i miasteczka, w którym mieszkali. Sprawę ułatwia fakt, że w regionie żadnych znaczniejszych miast nie było, więc czy to w Andrzejewie, Broku, Kamieńczyku, Nurze lub Ostrowi wszyscy płacili na równi z kmieciami, czyli po złotym od głowy. Miejscy patrycjusze wnosili dodatkową daninę w zależności od zajmowanego stanowiska i wielkości miasta, ale w tych mniejszych liczona była w groszach lub nie płacono jej wcale. Podobnie jak dla wiejskiego także dla miejskiego plebsu żadnego miłosierdzia nie było i czy byłś burmistrzem władającym czymś, co tylko z nazwy było miastem, czy też biedakiem żyjącym w brudnym kącie pod schodami warsztatu, to należał się jeden złoty. Trzeba jednak oddać legislatorom sprawiedliwość, iż dołączyli odnoszącą się do miast uwagę, iż „takim sposobem urzędy miejskie sobie postąpią, aby bogatsi więcej dawali, a ubożsi mniej, byle jako wiele osób z popisu pokaże się”¹⁷ tyle złotych wpłynęło. Jak wielu bogatszych mieszczan postanowiło sięgnąć do swych skromnych mieszków, by ulżyć ciężkiej doli pospółstwa? Trudno o odpowiedź na to pytanie.

Wysokość pogłównego dla duchowieństwa była zróżnicowana. Najwięcej płacił arcybiskup gnieźnieński, bo aż 1800 zł, a np. sufragani i prałaci generalni po złotych 60. Na plebanów, wikarych, rektorów, przeorów, komendarzy i tym podobne pomniejszych duchowne osoby wypadało po 10 zł od pobożnej głowy, ale wymiar liczono od ogólnej liczby członków kleru, a sprawą biskupa było, żeby ciężar rozłożyć sprawiedliwie podług zamożności parafii czy klasztoru. Na bakałarzy, dzwonników, organistów i innych sług kościelnych wypadało po 2 zł, a od zakonników, zakonnice, żaków brano po złotym.

W zdecentralizowanym państwie to kościół dysponował sprawnym aparatem administracyjnym zdolnym do szybkiego przeprowadzenia spisu podatników, a zatem tym zadaniem obciążono proboszczów i ich zastępców. Poza spisem będącym przedmiotem tego opracowania, administratorzy parafii wykonywali oddzielny spis duchownych, sług kościelnych oraz plebańskiej czeladzi i ten przekazywali do biskupstwa. Spisów tych zwykle

¹⁷ Tamże, s. 178.

nie uwzględniano w rejestrach. Rejestry nie obejmowały, jak już wspomniano także dzieci bez ukończonych lat 10 oraz osób niedołączonych i żebraków, „co sobie zarobić nie mogą”¹⁸, jako że osoby te zostały zwolnione z daniny. Rejestry podają zatem liczbę ludności w sposób przybliżony. Rejestry były składane w grodach, plebani zaś składali przysięgę na wierne prawdzie sporządzenie dokumentu.

Duchowni, aby spisać mieszkańców, nie chodzili po kamienicach, domach i chałupach, ale własne informacje uzupełniali tymi pozyskanymi pod przysięgą od dziedziców, dzierżawców, miejskich ławników i pisarzy, włodarzy, przysięgłych włościan i temu podobnych roztropnych i godnych zaufania person. Niektórzy z duchownych, jak np. proboszcz z Sadownego wymieniali nazwiska osób, z których pomocy skorzystali. Proboszczowie z Sadownego i z Długosiodła podawali tylko liczbę osób zamieszkujących poszczególne miejscowości i podlegających opodatkowaniu. Plebani z Broku i Zaręb Kościelnych byli bardziej skrupulatni i wyliczali wszystkich mieszkańców z osobna, zamieszczając ich imiona, nazwiska, przydomki oraz funkcje.

Sporządzone rejestry plebani przekazywali poborcom, ale granice administracyjne powiatów nie zawsze pokrywały się z granicami parafii. Poszczególne duchowni ujmowali zatem w rejestrach niektóre wioski spoza swej parafii, pomijając jednocześnie własne. Tak na przykład pleban z Sadownego uwzględnił w sporządzonym przez siebie spisie Płatkownicę i Morzyczyn, gdyż rzeczony wioski były wprawdzie częścią parafii Brok, ale administracyjnie należały do powiatu kamienickiego, a nie jak Brok do nurskiego. Mieszkańców Nagoszewa ujął z kolei w swym rejestrze pleban z Długosiodła, bo choć byli parafianami brokowskimi, to administracyjnie przynależeli do powiatu ostrowskiego. Niektóre sporządzone przez duchownych rejestry zawierają jedynie dane o płatnikach, ale w większości zamieszczono także kwoty do zapłacenia. Nie znalazłem objaśnienia czy podliczenie należnych kwot było obowiązkiem duchownych i na którym etapie prac to czyniono.

Szlachta wybierała poborców na sejmikach. Urzędu nie sprawowali stale, lecz tylko do wybrania jednego lub kilku podatków uchwalonych na danym sejmiku, lub przywiezionych przez deputatów na sejm. Poborca ścigał daniny na podstawie spisu osób i taryfy. Podobnie jak duchowny w przypadku spisu także on nie peregrynował od domu do domu, od chałupy do chałupy i od leśnej budy smolarza do budy węglarza, ale korzystał z pomocy dziedziców, dzierżawców, osób duchownych, urzędów grodzkich, magistratów i „wszelkich innych osób do wybierania i popisu”¹⁹ należących. W szlacheckich zaściankach to zwykle jeden z waszmościów zbierał należności, by w imieniu swych krewnych i sąsiadów przekazać pieniądze poborcy. Zapewne były to osoby w podeszłym wieku, wyróżniające się większą od innych ilością oleum w głowie, dobrze gospodarujące, w świecie bywałe, potrafiące zachować się w towarzystwie, umiejące czytać i nieco pisać, a nawet wtrącające w dyspucie jakąś łacińską maksymę. Anzelm Gostomski, twórca słynnego poradnika dla szlachty zalecał, aby „Kmieci dwu naznaczyć do oddawania poborów. Włodarze tego pilnować mają, iż gdyby który umarł, aby kwity nie poginęły”²⁰. Można założyć, że bywało tak i w przypadku pogłównego. Jeśli

¹⁸ Roman Rybarski, dz. cyt., s. 206.

¹⁹ *Prawa, konstytucje y przywileje Krolestwa Polskiego...*, t. 5, s. 181.

²⁰ Anzelm Gostomski, *Gospodarstwo*, Kraków 1588, s. 42.

zaszła potrzeba, to poborca odwoływał się do egzekucji wojskowej. Serce musiał mieć teoretycznie twarde, gdyż nie miał prawa przyznawania zwolnień od daniny, bo takie ulgi stanowiły wyłączną kompetencję sejmików. Dane o ściągalności podatków wykazują jednak, że wybierający je „panowie bracia” patrzyli z dużą pobłażliwością na rozmaite, popełniane przez swych wyborców niedokładności.

Podatki pogłównego z lat 1673 i 1674 zostały uchwalone po latach prawie nieprzerwanego pasma wojen, głodu, epidemii i wszelkich innych katastrof. W przypadku prawobrzeżnej części parafii brokowskiej dysponowałem danymi o liczbie ludności i budynków z okresu sprzed potopu szwedzkiego, pochodzącymi z akt lustracyjnych dóbr biskupów płockich. Chodzi przede wszystkim o dane z rejestrów podatku podymnego płaconego w roku 1638 „od każdego komina nad dach wyprowadzonego, a gdzie nie masz komina, od każdej chałupy zamieszkałej”²¹ oraz spisy poddanych i ich powinności sporządzone w roku 1650. Umożliwia to dokonanie porównania z danymi z lat 1673 i 1674, celem ukazania skali wojennych spustoszeń.



Ilustracja 3. Jan Piotr Norblin, *Chłopska zagroda*, akwaforta 1777.

Źródło: Salon Dzieł Sztuki Connaissance w Krakowie, na portalu koneser.krakow.pl.

Na przełomie XVI i XVII w., czyli w czasach dla Broku najlepszych miasto liczyło ok. 3,5-4 tys. mieszkańców i pretendowało do grona miast średniej wielkości. W roku 1673 osób zobowiązanych do zapłacenia pogłównego było w mieście i we dworze 470. Do liczby tej należy dodać dzieci, które nie ukończyły lat 10, duchownych, członków służby kościelnej włącznie z bakałarzem oraz osoby niedołążne. Załóżmy na wyrost, że ich także było 470. Daje to ogółem 940 mieszkańców, czyli ok. ¼ stanu populacji z czasów najlepszych, co uwidacznia straty wywołane wojnami i klęskami elementarnymi z połowy XVII w. Rok później naliczono w Broku jeszcze mniej płatników pogłównego, bo tylko 390. Sytuacja w Broku wyglądała tragicznie, ale w innych okolicznych miastach było jeszcze gorzej. W roku 1674 doliczono się

²¹ Zygmunt Gloger, dz. cyt., t. IV, s. 51.

w Ostrowi ledwie 231 osób zobowiązanych do zapłaty pogłównego²², w Andrzejewie 227²³, w Kamieńcu, czyli obecnym Kamieńczyku 146²⁴, w Nurze 99²⁵, a w Wyszku 154²⁶.

Kmieci i zagrodników, których można uznać za głowy rodzin, było w roku 1650 w Małkini 58, podczas gdy w roku 1673 ledwie 26, zatem mniej niż połowa. W Glinie pobrano w roku 1638 podymne od 32 kominów i tyleż musiało być zamieszkałych budynków. Ze spisu z roku 1673 wynika, że 27 płatników podatku pogłównego tłoczyło się w Glinie w ledwie 7 chałupach. Tamtejszych płatników było zatem mniej niż w roku 1650 samych głów rodzin. W roku 1650 było w Nagoszewie kmieci i zagrodników 38, podczas gdy w roku 1674 wioskę zamieszkiwały ogółem 42 osoby, od lat 10 wzwyż z wyłączeniem niedołączonych żebraków. Podobnie przedstawiają się te proporcje dla Kaczkowa. W Grabownicy stało w 1638 r. 21 zamieszkałych budynków, podczas gdy w roku 1673 naliczono 15 podatników gnieźdzących się w 3 domach. Można założyć, że populacja wymienionych wiosek zmalała w stosunku do tej sprzed ponad dwóch dekad nie mniej niż o połowę.

W roku 1674 zgłoszono do opodatkowania z reguły mniej osób niż w roku poprzednim. Różnice nie są znaczące, z wyjątkiem wiosek Mrozowa Wola i Płatkownica, gdzie liczba płatników podatku zmniejszyła się o połowę. Kroniki nie wspominają o nadzwyczajnych klęskach elementarnych, które wystąpiły w latach 1673 i 1674, zatem niewykluczone, że to efekt optymalizacji podatkowej, o której wspominał Mikołaj Rej, a we wzmiankowanych wioskach nieco przesadzono i „na orzechy” posłano co drugiego mieszkańca. Widząc nędzę ludzką, proboszczowie mogli przemykać na te nieścistości oczy, gdyż w zasadzie składali przysięgę, że wiernie przekazują dane otrzymane od zaprzysiężonych osób świeckich. Jest i bardziej dramatyczna możliwość. W regionach najbardziej zniszczonych, a do tych należały ziemie nadbużańskie, przez które w maju i czerwcu 1657 r. przetoczyły się główne siły szwedzkie i siedmiogrodzkie, dochodziło do masowych uciezek ludności przed pogłównym, a właściciele dóbr nie oponowali i wydawali poświadczenia, że poddany opuścił ziemię z powodu ubóstwa²⁷. Bez wątplenia, szybko uczono się omijać podatki. Jeżeli wpływy z pogłównego z roku 1662 przyjąć za 100, to przy tej samej taryfie wyniosły przy następnych poborach: 1673 – 75, 1674 – 64, 1676 – 49²⁸. Tak wielki ubytek w skali kraju sugerowałby, że liczba mieszkańców zmniejszyła się w ciągu dość krótkiego czasu o połowę, co zdaje się absurdem.

W roku 1520 pogłowne od kmiecia wynosiło 1 grosz²⁹, w roku zaś 1673 i 1674 jednego złotego, czyli aż 30 groszy, tyle że skutkiem psucia pieniądza, były to już zupełnie inne grosze. Pod koniec XV w. uroczyście postanowiono, że 30 srebrnych groszy będzie stanowić „po wieczne czasy” równowartość złotego florena, czyli po polsku po prostu złotego. Okazało się, że „wieczne czasy” trwały lat ledwie kilka i już w roku 1505 kurs wynosił 34 grosze za ważącą

²² Rejestr pogłównego generalnego woj. mazowieckiego 1662-1674, k. 1050.

²³ Tamże, 998v.

²⁴ Tamże, 1029v.

²⁵ Tamże, 982v-983.

²⁶ Tamże, k. 1047.

²⁷ Roman Rybarski, dz. cyt., s. 191-192.

²⁸ Tamże, s. 190-191.

²⁹ *Historia Polski w liczbach*, Warszawa 2003, tab. 83

ok. 3,5 gr, bitą ze złota wysokiej próby monetę, zwaną ze względu na zabarwienie czerwonym złotym lub z obca dukatem. Mianem zaś florena, czyli po polsku złotego poczęto określać nieistniejącą fizycznie jednostkę obrachunkową, na którą składało się nadal 30 groszy. W roku 1520 za jednego czerwonego złotego płacono 38 groszy³⁰. W połowie wieku XVII jeden czerwony złoty stanowił już równowartość 6 złotych obrachunkowych, czyli 180 groszy. W roku 1673, aby stać się posiadaczem złotego dukata, należało wyłożyć aż 375 groszy³¹. Pod fizyczną postacią złoty zadebiutował w roku 1663 i był to debiut tak kiepski, że do dziś pamiętany. Miał wprawdzie stanowić równowartość 30 groszy, ale w monecie nazwanej przez naród pogardliwie tymfem (od nazwiska dzierżawcy mennicy) srebra było ledwie za groszy 13.

Tak czy inaczej, to w przeliczeniu na kruszec pogłówne wzrosło dwuipółkrotnie w porównaniu z tym sprzed lat ponad 150. Posiadacz 30 groszy mógł w latach 1673-1674 zakupić w Warszawie gęś lub nieco ponad pół kopy jaj. Można było za to wypić 10 garnców, czyli ok. 40 litrów pośledniejszego piwa lub dokładając drugie tyle stać się posiadaczem pary niewyszukanych butów. Warszawski niewykwalifikowany robotnik musiał na te buty przeznaczyć pięć dniówek³². Pozornie wydaje się zatem, że 30 groszy nie stanowiło wielkiego obciążenia, ale dla rzesz wynędzniałych, przymierających głodem, często wciąż wegetujących na pogorzelskich ludzi, ta kolejna z licznych przeciw danin, była nie lada finansowym wyzwaniem.

W miarę rozrastania się szlacheckich familii, a co za tym idzie rozdrabniania majątków, w jednej miejscowości potrafiło żyć jednocześnie kilka, a nawet kilkanaście osób o jednakowo brzmiących imionach i nazwiskach rodowych. Aby osoby te łatwiej było od siebie odróżnić, nazwiska poczęto wzbogacać o rozmaitego pochodzenia przydomki. Z czasem przydomki te zaczęły żyć samodzielnie, czego wiele świadectw można znaleźć także w tym i następnych opracowaniach. Ta sama osoba może być np. zapisana jako Jan Zaręba, Jan Zaręba Leśny lub Jan Leśny. Podobnie rzecz ma się z innymi okolicznymi rodami. W zależności od nadanego przydomka reprezentanci tych familii opisani są w aktach jako Chudzik, Gromczyk, Magdasik, Mruk, Słabik itd., często bez podania właściwego nazwiska. Szlachta mnożyła się i przybywało tych, dla których zbrakło choćby i kilku zagonów w ojcowskim mająteczku. Niektórzy z nich zarabkowali u szlachty bogatszej. Ci świata ciekawi opuszczali swe rodowe gniazda, szukając pomocy i wsparcia w większych majątkach. Niektórym udało się przeniknąć do grona oficjalistów, czy w nieokreślonej dokładnie roli ucześcić się u moźnej kłamki. Inni zaś dostarczali królowi „dzielnych szeregów”, by ginąć „tysiącami na bezwodnych stepach. [...] Szumowiny znajdowały oparcie wśród kozaczyzny zaporoskiej, której część rekrutowała się z Mazowsza”³³.

Wielu trafiało do miast, by zostać tzw. szlachtą brukową. Ci, którzy zdobyli stanowisko miejskiego pisarza czy organisty, jeszcze długo mienili się szlachcicami, a w metrykach pisano o nich szlachetny, szlachetny sławetny, po jakimś czasie byli już tylko sławetnymi, a gdy zupełnie podupadli lub rozeźlili duchownego, to w księgach kościelnych pojawiał się przy ich

³⁰ Władysław Adamczyk, *Ceny w Warszawie w XVI i XVII wieku*, Lwów – Warszawa 1938, tab. 1, s. 3.

³¹ Tamże, tab. 1, s. 6.

³² Tamże, tab. 101-142, s. 85-118.

³³ Zygmunt Gloger, *Kilka wiadomości o szlachcie zagonowej mazowieckiej i podlaskiej*, „Niwa”, 1879, T. 44, s. 498.

nazwiskach przypisek – uczciwy. Pechowcom przychodziło harować na równi z prostym ludem, a trzeba wiedzieć, że paranie się rzemiosłem traktowano z pogardą, a wyrobek we dworze czy u sąsiada uznawano za bardziej godny szlachcica. Często zapominali o swych rodowych nazwiskach i na zawsze pozostawali uczciwymi Magdasikami czy Chudzikami.

Nie było niczym nadzwyczajnym, że najubożsi przyjmowali kmiecie obowiązki w majątkach wielkich panów. Zygmunt Gloger wspominał, iż w różnych okolicach spotykał wiele szlacheckich rodzin, które z czasem zupełnie schłopiały: „W okolicy Tykocina np. spotykałem mnóstwo włościan (Milewskich, Gogolewskich, Sadowskich, Woroszyłów itd.), którzy noszą nazwiska szlachty mazowieckiej, a powiadali mi, że ich dziadkowie byli szlachta, ale dla roli służbę i zależność przyjęli. Niektórzy z nich przeto starają się żenić synów ze szlachciankami”³⁴.

Czytelnicy przeglądający rejestry pochodzące z okolic zamieszkałych przez drobną szlachtę, jak ta z parafii zarębskiej zauważą, że szlachta z danej miejscowości wpisana jest raz w tej osadzie, natomiast za drugim razem w sąsiedniej. W poszczególnych registrach bywają różnice w nazwach osad. Raz duchowny traktuje każdy przysiółek z osobna, innym zaś razem łączy je w grupy. Wynikało to z zacierania się granic pomiędzy wioskami i przysiółkami.

Registrum opidiorum et villarum Episcopatus Plockensis	
Opidum Bork	flor. 473
Wyszykany karczma	flor. 40
Orzech	flor. 57
Przedstaw	flor. 14
Kuchotaki opidum	flor. 251
Piekarna	flor. 81
Krośce	flor. 109
Kaliszewo	flor. 84 1/2
Suszał	flor. 23
Matkonia	flor. 61
Głina	flor. 27
Karczmarz	flor. 59
Seabowica	flor. 15
Licowice	flor. 39
Biel	flor. 35
Młynarce	flor. 39
Złocoria	flor. 19
1126/15	

Karkon	flor. 28
Danilow	flor. 8
Atucina	flor. 55
Gazkowo	flor. 5
Niechlonec	flor. 84 1/2
Jasowia	flor. 99
Wielka karczma	flor. 10
Zablon follegi Jarca Lubra	flor. 60
Brzozow	flor. 200
1127/15	
1128/15	
1129/15	
1130/15	
1131/15	
1132/15	
1133/15	
1134/15	
1135/15	
1136/15	
1137/15	
1138/15	
1139/15	
1140/15	
1141/15	
1142/15	
1143/15	
1144/15	
1145/15	
1146/15	
1147/15	
1148/15	
1149/15	
1150/15	
1151/15	
1152/15	
1153/15	
1154/15	
1155/15	
1156/15	
1157/15	
1158/15	
1159/15	
1160/15	
1161/15	
1162/15	
1163/15	
1164/15	
1165/15	
1166/15	
1167/15	
1168/15	
1169/15	
1170/15	
1171/15	
1172/15	
1173/15	
1174/15	
1175/15	
1176/15	
1177/15	
1178/15	
1179/15	
1180/15	
1181/15	
1182/15	
1183/15	
1184/15	
1185/15	
1186/15	
1187/15	
1188/15	
1189/15	
1190/15	
1191/15	
1192/15	
1193/15	
1194/15	
1195/15	
1196/15	
1197/15	
1198/15	
1199/15	
1200/15	

Ilustracja 4. Wielkość pogłównego zebranego w roku 1673 w miastach oraz wioskach ziemi i powiatu nurskiego należących do biskupstwa płockiego³⁵.

³⁴ Zygmunt Gloger, *Kilka wiadomości o szlachcie...*, s. 498

³⁵ Rejestr pogłównego generalnego woj. mazowieckiego 1662-1674, k. 958v-959.

PARAFIA BROK

Regestr pogłównego z Broku spisany 1 maja 1673 r. przez pisarza miejskiego Szymona Rajgrodzkiego, złożony na plebanii i potwierdzony przez dziekana wyszkowskiego, proboszcza brokowskiego ks. Marcina Strzałeckiego.

BROK

Obciążeni pogłównym w Broku w roku 1673: Mateusz Batog z żoną; Kaczkowski z żoną, syn; Kapturek z żoną; Robak z żoną, parobek, dziewczka, chłopiec; Pokorski z żoną; Krajewski z żoną; Pazik z żoną, komornica; Kuśmierz z żoną; Różańska; Chmielowski z bratem i siostrą; Opłozek z żoną, brat, komornica; Pecura z żoną, brat; Wieczorek z żoną, dziewczka; Carnak z żoną; Łabęcka; Wieteska z żoną, syn; Grochowski z żoną, matka; Rosa z żoną; Długowłok z żoną, komornik z żoną, córka; Gromkowa, dwie komornice; Gralik z żoną; Szydło z żoną, dwóch parobków, dziewczka, syn, komornik z żoną; Kapturek z żoną, komornik z żoną, komornica; Rudo z żoną; Figatka, komornik z żoną; Kempa z żoną, dziewczka; Aferka z żoną, komornik z żoną; Arazmy z żoną, syn; Mularczyk z żoną, parobek, dziewczka; Dębski z żoną, komornik z żoną; Bożeś z żoną; Chyła z żoną, parobek, dziewczka; Pęchracka, syn, dziewczka, parobek; Malinowski z żoną, dziewczka; Skarżyński z żoną; Gobańska, córka, komornica; Pikoś z żoną, dziewczka; Mozdzonek z żoną, dwóch synów; Kraśmicki z żoną, matka; Kurak z żoną, komornik z żoną, dwie komornice; Sagaj z żoną, córka, parobek; Grycan z żoną; Jarkowa; Wypych z żoną, parobek, dziewczka; Okrasa z żoną; Rakus z żoną; Nierodzina, córka, syn; Niegowski z żoną; Kaczkowski z żoną, komornica; Batog z żoną, komornik z żoną, dwie komornice; Woźny z żoną, dwóch komorników; Salamon z żoną, dwie komornice; Wrotnowski z żoną; Michalski z żoną, siostra, komornica; Jasiński z żoną, dziewczka, parobek; Pask z żoną, parobek, dziewczka; Slosarz z żoną; Polak z żoną, komornik z żoną, komornica; Kuśmierz z żoną, syn; Dmochowski z żoną, parobek, dziewczka; Siejko z żoną, parobek, dziewczka. Legeć z żoną, córka; Kunkowic z żoną; Swierc z żoną; Kotlarz z żoną; Turkowic z żoną, siostra, czeladnik; Sadkowski z żoną; Grzemiak z żoną, parobek, komornica; Witanowski z żoną; Rosa z żoną; Marcin Rybak z żoną; Druska z żoną; Tanczanka; Bednarz z żoną, komornica; Robaczek z żoną; Symek z żoną, komornik z żoną; Gogłozą z żoną, czeladnik, dwie komornice; Kierzek z żoną, komornica; Pętka z żoną, komornica; Kokoszka z żoną; Nagoszewski z żoną; Robaczek z żoną; Woźniak z żoną; Idzko z żoną; Pogrodka z żoną; Plewcanka, komornica, komornik z żoną; Karpińska, córka; Matias z żoną, parobek, dziewczka; Gałęcki z żoną; Kęsak z żoną, córka; Cieśla z żoną, Pelina, brat; Michałek z żoną; Zysik z żoną, ojciec; Jadamcyk z żoną, dziewczka; Michał Mańka z żoną; Młynarz z żoną, komornik z żoną; Jasiński z żoną; Koluch z żoną, siostra; Stolarz z żoną, Madany stolarczyk z żoną; Banaś z żoną; Danisz z żoną; Bojan z żoną, komornik z żoną; Orlicki z żoną; Mańka z żoną, parobek, dziewczka; Cichos z żoną, córka, parobek; Fierlesko z żoną; Bojan z żoną; Jasiński z żoną, czeladnik; Siekierski z żoną, córka; Gałązka z żoną; [wyraz mały czytelny – Kreska?]; Ambrożyk; Ziarno z żoną, komornica, Cekusowna, Chomskowna; Józef Przyjma z żoną; Andrzejewski z żoną, komornik z żoną; Sczudło z żoną, córka, komornica, siostrzenica; Wasczyk z żoną, komornik z żoną, siostra, komornica; Czapka z żoną, syn; Reluga z żoną, komornica; Jan Pask z żoną, komornica;

Rusinek z żoną; Jan Andrzejewski; Tomasz Przyjma z żoną, córka; Proskowski z żoną; Gorecki z żoną; Kania z żoną, czeladnik; Jarko z żoną; slosarz Chromy, zięć z żoną; Ojdana z żoną, dziewczka; Srzodka; Pogrodka z żoną, brat; Figacik z żoną; Gulczewski z żoną; Jabłko z żoną; Ejdak, komornica; Kurpiewski z żoną, dziewczka; Siegedyniec z żoną, czeladnik, dziewczka, komornik; Dąbrowa z żoną, chłopiec; Wróblewski z żoną, parobek, dziewczka; Małkinka z żoną, syn, dwie córki; Mieniak z żoną; Jasiński z żoną, dziewczka, syn, Łagoda; Jabłko z żoną, komornik z żoną; Burmistrz z żoną, parobek, dziewczka; Pisarz z żoną; Gałazka z żoną, komornik z żoną; Żłobkowski z żoną, syn, parobek; Kuśmierz z żoną, syn, córka; Kowal z żoną, córka, parobek; Ajdacyk, córka, [początek wyrazu nieczytelny]korz z żoną, chłopiec; Świnka sługa miejski³⁶.

We dworze brokowskim: pan starosta z małżonką – osób dwie, panna jedna, pani stara plebejka jedna, pachółków plebejów dwóch, woźnica jeden, chłopców dwóch, dziewczek dwie, pastuchów dwóch, w browarze krawiec z żoną – osób dwie, mielczarz [słodownik] jeden, Maryna i Maruska – osób dwie, slosarz z żoną – osób dwie.

Razem pogłównego z Broku i z dworu brokowskiego – 473 zł³⁷.

Regestr pogłównego z Broku 1 maja 1674 r. przez pisarza miejskiego Szymona Rajgrodzkiego spisany, złożony na plebanii i potwierdzony przez dziekana wyszkowskiego, proboszcza brokowskiego ks. Marcina Strzałeckiego. W sporządzeniu rejestru dopomogli sławetni Marcin Rosa i Franciszek Nagoszewski [ten ostatni nie został wymieniony w spisie z roku 1764, możliwe zatem, że był w służbie kościelnej], obaj obywatele brokowscy.

Obciążeni pogłównym w Broku w roku 1674: Sebastian Batog z żoną – osób dwie; Mateusz Batog z żoną – osób dwie; Kaczkowski z żoną, syn – osób trzy; Kapturek z żoną – osób dwie; Robak z żoną, parobek, dziewczka, chłopiec – osób pięć; Pokorski z żoną, komornik z żoną – osób cztery; Krajewski z żoną – osób dwie; Pazik z żoną, komornica – osób trzy; Razewska, dziewczka – osób dwie; Chmielewski, brat, siostra – osób trzy; Opłozek z żoną, matka, brat, komornica – osób pięć; Kuśmierz z żoną – osób dwie; Pecura z żoną, brat – osób trzy; Wieczorek z żoną, syn – osób trzy, komornik z żoną – osób dwie; Carnak z żoną, córka – osób trzy; Nierodzik, syn, córka – osób trzy; Łabęcka – osoba jedna; Marek z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Wieteska z żoną – osób dwie; Rosa z żoną, komornica – osób trzy; Wrotnowski z żoną – osób dwie; Salomon z żoną – osób dwie; Kapturek, żona, chłopiec – osób trzy; Kraska z żoną – osób dwie; Figacik z żoną, matka (osób trzy); Kempa z żoną – osób dwie; Szydło z żoną, parobek, dziewczka, córka – osób pięć; Ofieska z żoną – osób dwie; Arazmy z żoną, syn – osób trzy; Burmistrz z żoną, parobek – osób trzy; Dębski z żoną, dziewczka – osób trzy, komornik z żoną – osób dwie; Chyła z żoną, parobek – osób trzy; Pęchratka, syn, parobek – osób trzy; Malinowski z żoną – osób dwie; Gubanka – osoba jedna; Pikoś z żoną, dziewczka – osób trzy;

³⁶ Tamże, k. 963-965.

³⁷ Tamże, k. 958v.

Mozdzonek z żoną, dwóch synów – osób cztery; Skarzyński z żoną – osób dwie; Kurak z żoną, komornica, syn – osób cztery; Dobiecki z żoną – osób dwie; Sagaj z żoną, zięć, córka – osób cztery; Waracki z żoną – osób dwie; Jaśkowa – osoba jedna; Wypych z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Długowłok z żoną – osób dwie; Baran z żoną – osób dwie; Okrasa z żoną – osób dwie; Kostrzewa z żoną, komornik z żoną – osób cztery; Grycan z żoną – osób dwie; Niegowski z żoną – osób dwie; Kaczkowski z żoną – osób dwie; Wilczogębski z żoną – osób dwie; Woźny z żoną, Kuraska – osób trzy; Michalski z żoną, ojciec, córka – osób cztery; Jasiński z żoną – osób dwie; Pazik z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Slosarz z żoną, Łabęcki z żoną – osób cztery; Kuśmierz z żoną, syn – osób trzy; Dmochowski z żoną, córka – osób trzy; Legeć z żoną, dziewczka – osób trzy; Siejko z żoną – osób dwie; Rajgrodzki [pisarz miejski] z żoną – osób dwie; Grochowski z żoną – osób dwie; Kunkowic z żoną, komornik z żoną, komornica – osób pięć; Salamon z żoną, komornik z żoną – osób cztery; Turkiewicz z żoną, siostra, Krawczyk – osób cztery; Trynosik z żoną, Kraśnicki z żoną – osób cztery; Grzymek z żoną, parobek – osób trzy; Witanowski z żoną – osób dwie; Jan Pęcza z żoną – osób dwie; Marcin Rybak z żoną, Bednarz z żoną – osób cztery; Gruszka z żoną, Tanczanka – osób trzy; Wojciech Robak z żoną, Kotlarz z żoną – osób cztery; Symek z żoną, komornica – osób trzy; Gogłozza z żoną, komornica – osób trzy; Kierzek z żoną, Idzko z żoną – osób cztery; Wojciech Swiecz z żoną, czeladnik, komornica – osób cztery); Kokoszka z żoną, zięć z żoną – osób cztery; Woźniak z żoną, Robak z żoną, komornica – osób pięć; Pogrodka z żoną, komornik z żoną – osób cztery; Karpiewska, córka, komornik z żoną – osób cztery; Matiasz z żoną, parobek – osób trzy; Cieśla z żoną – osób dwie; Zysik z żoną, ojciec, matka – osób cztery; Jadamcyk z żoną, dziewczka, parobek – osób cztery; Michał Mańka z żoną – osób dwie; Młynarka, córka – osób dwie; Jerzy z żoną – osób dwie; Koluch z żoną – osób dwie; Stolarz z żoną, syn z żoną – osób cztery; Banaś z żoną – osób dwie; Danisz z żoną, Kańkowski – osób trzy; Maciej Mieniak z żoną – osób dwie; Andrzej Bojan z żoną – osób dwie; Michalak z żoną – osób dwie; Mańka z żoną, parobek – osób trzy; Cichoś z żoną, córka, parobek – osób cztery; Fierlasko z żoną, zięć z żoną – osób cztery; Jasiński, żona, czeladnik – osób trzy; Siekierski z żoną – osób dwie; Gałązka z żoną – osób dwie; Siarno z żoną – osób dwie; Józef Przyjma z żoną – osób dwie; Jakub Andrzejewski z żoną, brat – osób trzy; Frąc [Franciszek] Siekierski z żoną – osób dwie; Szczudło z żoną, siostra (osób trzy); Wasczyk z żoną, komornica – osób trzy; Czapka z żoną, syn z żoną – osób cztery; Jan Pask z żoną, Rusinek z żoną – osób cztery; Mazur z żoną, córka, parobek – osób cztery; Proszkowski z żoną, Gorecki z żoną – osób cztery; Kania z żoną – osób dwie; Ojdana z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Srzodka z żoną, komornica – osób trzy; Pogrodka z żoną, brat – osób trzy; Rakus z żoną, Gulczewski z żoną – osób cztery; Ejdak z żoną – osób dwie; Jabłko z żoną, parobek – osób trzy; Reluga z żoną – osób dwie; Jasiński z żoną, syn, parobek – osób cztery; Mieniak z żoną – osób dwie; Małkinka z żoną, syn, dwie córki – osób pięć; Wróblewski z żoną, córka, chłopiec – osób cztery; Dąbrowa z żoną – osób dwie; Siegedyniec z żoną, czeladnik, dziewczka, komornica – osób pięć; Kasztelan z żoną, parobek – osób trzy; Gałązka z żoną – osób dwie; Żłobkowski z żoną, syn, parobek – osób cztery; Kuśmierz z żoną, syn, córka – osób cztery; Kowal z żoną, córka, czeladnik – osób cztery; Andrzejczyk, zięć, córka – osób trzy)³⁸. Razem pogłównego z miasta Brok 390 zł³⁹.

³⁸ Tamże, k. 1018-1019.

³⁹ Tamże 4, k. 1016.

We dworze brokowskim: szlachetny pan starosta z małżonką, dwóch plebejów czeladzi, woźnica, chłopiec, mielcarz, dwóch pastuchów, gospodyni, dwie dziewczki, slosarz z żoną, krawiec z żoną, dwie komornice, młynarz. Razem dziewiętnaście osób. Poglówne 20 zł 15 gr⁴⁰.

MAŁKINIA

Według tabel podymnego w roku 1638 stało w wiosce 51 zamieszkanym domów⁴¹.

Kmiecie i zagrodnicy zamieszkali w Małkini w roku 1650: Jan Miazga, Stanisław Przystempa; włodarz Augustyn; Wojciech Milczek; Radzik na dudzieńskim; Wojciech Miazga; Jan Zawichowik; Wojciech Palczyk; wdowa Pastelina; Grzegorz Lenarcik; Marcin Mikic, Maciej Mikic; Stanisław Żaczyk; Maciej Mikic synowiec; Stanisław Mikic; Stanisław Nadajek; Jan Reszka; Adam Reszka gajownik [gajowy]; Jan Radzik; Jan Szczeszyk; Jakub Kempa; Maciej Miazga; Walenty Lenarcik synowiec; Marcin Wrobel; Maciej Pastoła; Wojciech Żywioła; Jakub Aremus; Stanisław Mos; Wojciech Radzik; Maciej Nieradzik; Marcin Małek; Stanisław Gburczyk; Paweł Reszka; Stanisław Szymanik; Mikołaj Reska; Tomasz Kowal; Jan Baron; Stanisław Przewoźnik; Wojciech Dobrosz przewoźnik; Jan Łybuda przewoźnik; Maciej Łybuda przewoźnik; Maciej Przewoźnik; Jakub Przewoźnik. Wójtowie małkińscy na robotę: Lenart Bednarczyk; Jan Smosek; Jan Wołowczyk; Jan Radzik; Jan Cherodzik; Wojciech Gbur; Postrom – w najmie. Wójtowie małkińscy na podróż, każdy na półwólczku: Andrzej Pastoła; Maciej Bądźta; Jan Waszkowicz; Andrzej Śmiały; Andrzej Nieroda; Jan Jacko; Marcin Dąbrowa; Wojciech Reska⁴². Razem osób 58.

Obciążeni pogłównym w Małkini w roku 1673: Marcin Miazga z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Nieroda z żoną, dziewczka, parobków dwóch – osób pięć; Przystempa z żoną, dziewczka, parobek, chłopiec – osób sześć; Maciej Miazga z żoną, syn, parobek, dziewczka, siostra – osób sześć; Wrobel z żoną – osób dwie; Siemieniuch z żoną – osób dwie; Jan Miazga, matka, siostra, krawiec – osób cztery; Żaichowa, brat, siostrzenica – osób trzy; Dąbrowa z żoną, parobek – osób trzy; Kazimierz Żaich z żoną – osób dwie; Bednarczyk z żoną, Gajec – osób trzy; Goś z żoną, dziewczka, parobek – osób cztery; Jan Reska z żoną – osób dwie; Jacko z żoną, syn, matka – osób cztery; Mroczek z żoną, dziewczka, Ugniewski – osób cztery; Maciej Pełcyk u Wrobla – osoba jedna; Jakub Mikic u Miazgi – osoba jedna; Adam Reska u Gosia – osoba jedna; Sczechowa – osoba jedna; Lenarcikowa – osoba jedna; Pastuch z żoną – osób dwie; Dorota Reskowna u Jacko – osoba jedna. W sumie 61 osób i tyleż złotych pogłównego się należy⁴³.

Obciążeni pogłównym w Małkini w roku 1674: Marcin Miazga z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Nierada z żoną, dziewczka, brat, parobków dwóch – osób sześć; Przystempa z żoną, dziewczka, matka – osób cztery; Maciej Miazga z żoną, dziewczka, syn, parobek, chłopiec, siostra – osób siedem; Wrobel z żoną, Reska – osób trzy; Siemieniuch z żoną, chłopiec – osób trzy; Andrzej Miazga, matka, krawiec z żoną, Szymon – osób pięć; Jackowa, brat, siostrzenica – osób trzy; Dąbrowa z żoną – osób dwie; Kazimierz Żach z żoną, Gajec – osób trzy; Goś z żoną,

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Lustracja 1650. Akta posiadłości biskupów płockich, sygn. B 346, ADP, k. 162.

⁴² Tamże, k. 138v-139.

⁴³ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 964v.

dziewka – osób trzy; Jan Reska z żoną – osób dwie; Jacko z żoną, syn, matka – osób cztery; Mroczek, dziewczka, Ugniewski – osób trzy; Maciej Mikic u Miazgi – osoba jedna; Palczyk z żoną u Żacha – osób dwie; Adam Reska z bratem u Gosia – osób dwie; Sczechowa – osoba jedna; Pastuch z żoną – osoby dwie; Reskowa u Jacka – osoba jedna⁴⁴. W sumie 59 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

GLINA

Według tabel podymnego w roku 1638 stały w wiosce 32 zamieszkane domy⁴⁵.

Kmiecie i zagrodnicy zamieszkali w Glinie w roku 1650: Stanisław Grodek; Tomasz Robak; Wojciech Kadaj; Stanisław Ciuk; Jędrzej Ciuk; Jakub Ciuk; Jan Waszkowic; Wojciech Gryczka; Mikołaj Gajec; Andrzej Ziarno; Jan Gryczka; wdowa Linka; Jan Kurowski; Maciej Sieczka; Wojciech Cygan; Mikołaj Giza; Szczepan Gajewnik; Jan Dorwa; wdowa Bura; Paweł Przybysz. Ogrodnicy: Stanisław Rataj; Stanisław Gizk włodarz; Jakub Kokoszka; Mateusz Gryczka; Jan Rataj; Szczepan Dorwa. Z wójtostwa: Maciej Siekara z Andrzejem, Jan Siekara. Wójtowie na podróż: Jakub Zadrożny, Maciej Zadrożny, Marcin Janasik, Stanisław Kaczmarczyk, Maciej Bałczyk⁴⁶. Razem 33 osoby.

Obciążeni pogłównym w Glinie w roku 1673: Grodek z żoną, parobek, dziewczyna – osób cztery; Wasczyk z żoną, szwagier, parobek – osób cztery; Opęła, synów dwóch, synowa – osób cztery; Bralczyk z żoną – osób dwie; Gumienny z żoną, dwóch parobków – osób cztery; Lenarcik z żoną – osób dwie; Grodka u Opęły – osoba jedna; Grzegorz u Lenarcika – osoba jedna; Kacper Wasczyk z dziewczką u Lenarcika – osób dwie; Maćkowa z synem u Lenarcika – osób dwie; Szynkarzyna u Lenarcika – osoba jedna⁴⁷. W sumie 27 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

Obciążeni pogłównym w Glinie w roku 1674: Grodek z żoną, parobek, dziewczyna – osób cztery; Wasczyk z żoną, Goś – osób trzy; Opęła z żoną, ojciec, brat – osób cztery; Bralczyk z żoną, szwagier, siostra – osób cztery; Gumienny z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Lenarcik z żoną, chłopiec – osób trzy; Kacper Wasczyk – osoba jedna; Kurowska – osoba jedna; Maćkowa – osoba jedna; Szynkarzyna – osoba jedna⁴⁸. W sumie 26 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

KACZKOWO

Według tabel podymnego w roku 1638 stało w wiosce 48 zamieszkanych domów⁴⁹.

Kmiecie, zagrodnicy i najemcy zamieszkali w Kaczkowie w roku 1650: Jan Wiechetek cieśla dworski; Stanisław Korzeb; Wawrzyniec Kawałek; Marcin Woleska karczmarz; Jan Rusek; Paweł Siecka; Marcin Bratka; Wojciech Wajszyk; Maciej Zimój; Jan Ometka;

⁴⁴ Tamże, k. 1020.

⁴⁵ Lustracja 1650..., k. 162.

⁴⁶ Tamże, k. 140-140v.

⁴⁷ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 964v.

⁴⁸ Tamże, k. 1020-1020v.

⁴⁹ Lustracja 1650..., k. 162.

Stanisław Wiechetek; Maciej Wiechetek; Bartłomiej Nasiadka; Tomasz Nasiadka; Mateusz Nasiadka; Tomasz Sobieszczyk; Paweł Puzik; Paweł Cioch; Stanisław Mało; Franciszek Krzysztofik; Tomasz Michalczyk; Jan Wajszczyk; Jan Kociołek; Marcin Wajsiak; Andrzej Goraj; Jakub Włodarczyk; Franciszek Bolesta; Andrzej Bolepa; Paweł Medaj włodarz; Stanisław Sieczka; wdowa Żochowa; Stanisław Bolepszyk; Tomasz Paszco; Wojciech Paszco; Kalisz Zawisza; Mateusz Przytuła; Stanisław Wajsiak; Jan Skorupka; Bartłomiej Jambramczyk; Lenart Siestrzek; Andrzej Korek; Jakub Danik; Marcin Opekiel; Marcin Mało; Jan Żyłka; Wojciech Rakusny; Krzysztof [wyraz mało czytelny – Depk?]; Piotr Gawin; Marcin Goraj; Jan Czoch; Joachim Korzelik; Jakub Płachetka; Wieczorek z Broku⁵⁰. Razem 53 osoby.

Obciążeni pogłównym w Kaczkowie w roku 1673: wdowa Boleścina, syn, parobek, dziewczka – osób cztery; Wiechetek z żoną – osoby dwie; Sieczka z żoną, parobek, dziewczka, szwagier – osób pięć; Kortelik z żoną – osoby dwie; Stanisław Bolesta z żoną, matka, córka, parobek – osób pięć; Kalisz z żoną, syn, parobek – osób cztery; Plesz z żoną, siostrzeniec, dziewczka, chłopiec – osób pięć; Korzybików dwóch, matka, chłopiec – osób cztery; Kociołek z żoną, dziewczka, ojciec – osób cztery; Andrzej Korzyb z żoną – osoby dwie; Jabramek z żoną, parobek, dziewczka, syn, Wasczyk – osób sześć; Pazio z żoną, dziewczka, parobek, brat – osób pięć; Wasczyk z żoną u Kortelika – osoby dwie; Rakusany z żoną u Plesza – osoby dwie; Jagnicza u tegoż Plesza – osoba jedna; Pruska u Kalisza – osoba jedna; Zośka u Sieczki – osoba jedna; Frąckowa u Korzybika – osoba jedna; Nasiadka u Frąca Bolesty – osoba jedna; Pastuch z żoną u Kociołka – osoby dwie⁵¹. W sumie 59 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

Obciążeni pogłównym w Kaczkowie w roku 1674: Frąc Bolesta z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Wiechetek z żoną – osoby dwie; Marcin Sieczka z żoną, parobek, dziewczka, szwagier – osób pięć; Kortelik z żoną, komornik z żoną – osoby cztery; Stanisław Bolesta z żoną, matka, parobek, Pruska, córka – osób sześć; Kalisz z żoną, parobek, ojciec, matka – osób pięć; Plesz z żoną, siostrzeniec, dziewczka, chłopiec – osób pięć; Stanisław Korzyb, brat, matka – osób trzy; Kociołek z żoną, ojciec, brat, Mateusz Bąk z żoną – osób sześć; Andrzej Korzyb z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Jabramek z żoną, parobek, dziewczka, syn, Wasczyk – osób sześć; Pazio z żoną, dziewczka, parobek, brat – osób pięć; Zofia u Sieczki – osoba jedna⁵². W sumie 55 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

GRABOWNICA

Według tabel podymnego w roku 1638 stało w wiosce 21 zamieszkałych domów⁵³.

Obciążeni pogłównym w Grabownicy w roku 1673: Trelina z żoną, pasierb, chłopiec – osób cztery; Trełinczyk z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Siestrzek z żoną i synem, chłopiec, dziewczka – osób pięć; Rukat z żoną – osób dwoje⁵⁴. W sumie 15 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

⁵⁰ Tamże, k. 137-137v.

⁵¹ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 964v-965.

⁵² Tamże, k. 1020.

⁵³ Lustracja 1650..., k. 162.

⁵⁴ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 965.

MŁYNARZE

Odgadnięcie, co kryje się pod niektórymi zamieszczonymi w regestrach nazwami osad, przysparza trudności nawet profesjonalnym historykom. Pod terminem Młynarze kryć się może położone nad rzeczką Grzybówką brokowskie centrum młynarskie. Równie dobrze mogą to być jednak porozrzucane po kilku miejscach włóki młynarskie z niekoniecznie działającymi młynami. Według tabel podymnego w roku 1638 stało tam 18 budynków mieszkalnych oraz przemysłowych⁵⁵.

Obciążeni pogłównym w Młynarzach w roku 1673: Grzybowski z żoną, siostra, parobek, komornica – osób pięć; Rudnik z żoną – osoby dwie; Tarty z żoną, matka, szwagier – osób cztery; Kacpura z żoną, matka, parobek, pastuch – osób pięć. Tamże od Józwa z Kalinowa dwoje; Zawisza z żoną, komornik z żoną – osób cztery; Smolech z żoną, parobek, dziewczka – osób cztery; Grzymała z żoną, dziewczka – osób trzy⁵⁶. W sumie 29 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

Obciążeni pogłównym w Młynarzach w roku 1674: Tarty z żoną, matka, szwagier – osób cztery; Grzybowski z żoną, parobek, komornica – osób pięć; Rudnik, siostra, komornica – osób trzy; Smolech z żoną, parobek, dziewczka, pastuch – osób pięć; Zawisza z żoną, parobek – osób trzy; Kacpura z żoną, matka, parobek, chłopiec – osób pięć; Grzymała z żoną, córka, komornik – osób cztery⁵⁷. W sumie 28 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

BOJANY WÓJTOSTWO

Podług dokumentów lustracyjnych z roku 1650 mieszkało wówczas w Bojanach w 11 domach 11 wójtów, osadzonych na 8 włókach gruntu⁵⁸.

Obciążeni pogłównym w Bojanach Wójtostwie w roku 1674: Jan Rogaski z żoną, syn – osób trzy; Walenty Swiec z żoną – osoby dwie; Obydzielski z żoną, dziewczka, komornica – osób cztery; Anna Tomkowa, syn – osoby dwie; Zdun z żoną – osoby dwie; Szymanik z żoną – osoby dwie; [wyras mało czytelny – Marcin?] z żoną – osoby dwie⁵⁹. W sumie 17 osób i tyleż złotych pogłównego się należy.

NAGOSZEWO

[regestr pogłównego sporządził komendarz parafii Długosiodło ks. Tomasz Sczypierski]

Kmiecie i zagrodnicy zamieszkali w Nagoszewie w roku 1650: Piotr Łomot; Szymon Kolosek; Wojciechowa Rachowa; Wojciech Masiak; Adam Jezura; Jan Szczorowski; Jan Kurak; Wojciech Negiała; stolarz Chłodowski; Adamowa Pełcyna; Wojciech Pełka; Marcin Jezurczyk; Jakub Czochron; Tomek Łuba; Tomek Sapio; Wojciech Sapio; Wojciech Murga; Piotr Puchalik; Andrzej Dobiecha; Wojciech Suska; Maciej Sapio; Marcin Sadajczyk; Marcin Baciszuk; Marcin Abramczyk; Wojciech Kowalewski; Marcin Sobotka; Marcin Suska;

⁵⁵ Lustracja 1650. Akta posiadłości biskupów płockich, sygn. B 346, ADP, k. 162.

⁵⁶ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 965.

⁵⁷ Tamże, k. 1020v.

⁵⁸ Lustracja 1650..., k. 101.

⁵⁹ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 1020v.

Stanisław Reguła; Kołodziej; Marcin Jezurek; Piotr Dobiecha; Andrzej Skorka; Żądłowa wdowa; Adam Żądło; Jan Podymczyk; Wojciech Wilczek; Jakub Puchalik; Wawrzyniec Jezurczyk⁶⁰. Razem 38 osób.

Obciążeni pogłównym w Nagoszewie w roku 1674: W tej wsi i we dworze poddanych obu płci 42 osoby i tyleż złotych pogłównego się należy⁶¹.

MORZYCZYN

W roku 1673 pogłównym obciążono w tej wiosce 97 plebejów i tyleż złotych daniny jest do zapłaty⁶².

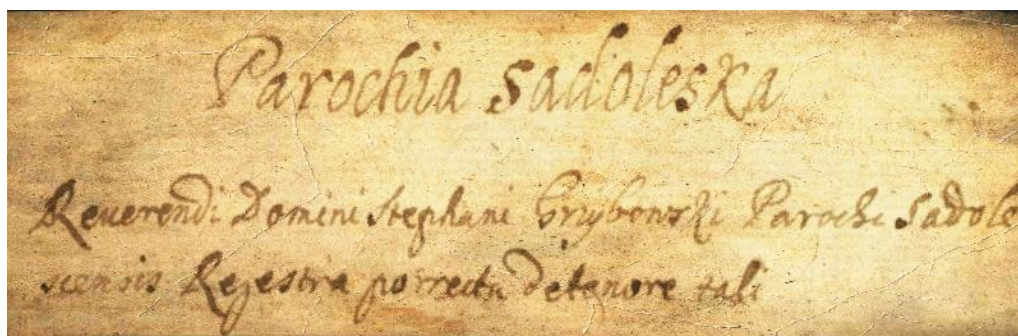
W roku 1674 pogłównym obciążono w tej wsi 89 plebejów i tyleż złotych daniny jest do zapłaty⁶³.

PLATKOWNICA

W roku 1673 pogłównym obciążono w tej wsi 82 plebejów i tyleż złotych daniny jest do zapłaty⁶⁴.

W roku 1674 we dworze siedzą dzierżawca szlachezny pan Bonarowski wraz z bratem rodzonym oraz czeladnik szlachcic – 6 zł 15 gr. W tej wsi poddaństwa obu płci jest osób 46 i tyleż złotych daniny jest do zapłaty⁶⁵.

Regestr dla Morzyczyna i Płatkownicy sporządził proboszcz sadowieński ks. Aleksander Grzybowski na podstawie wiadomości przekazanych pod przysięgą przez pracowitych Pawła Piechotkę i Jana Grądzkiego⁶⁶.



Ilustracja 4. Tytuł rejestru pogłównego sporządzonego w roku 1673 dla parafii sadowieńskiej (w tym przypadku proboszcz ks. Stefan Grzybowski użył nazwy sadoleska – nazwy te stosowano w starych dokumentach zamiennie)⁶⁷.

⁶⁰ Lustracja 1650..., k. 107v-108.

⁶¹ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 1046.

⁶² Tamże, k. 902.

⁶³ Tamże, k. 1039v.

⁶⁴ Tamże, k. 902.

⁶⁵ Tamże, k. 1039v.

⁶⁶ Tamże, k. 1039v.

⁶⁷ Tamże, k. 902.

**PARAFIA SADOWIEŃSKA alias SADOLESKA
REGISTR POGŁÓWNEGO 1673⁶⁸**

Regestr sporządził proboszcz sadowieński ks. Aleksander Grzybowski. Wiadomości o liczbie mieszkańców poszczególnych wsi przekazali plebanowi pod przysięgą: pracowity Garno dla Sadownego, Sadolesia i Wilczogąb; pracowity Koros dla Kołodziaża; Stanisław Koluch dla Orzełka; Paweł Perzyna dla Mrozowej Woli; Stanisław Rozwiązek dla Zieleńca; Rosieński dla Grabin.

SADOWNE

W roku 1673 jest w tej wsi 3 plebejów i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

SADOLEŚ

Jest w tej wsi plebejów obu płci 15 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

WILCZOGĘBY

Jest w tej wsi plebejów 31 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

RAŻNY

Siedzi tam we dworze szl. Wiktoryn Paruszewski z małżonką – 4 zł 15 gr. Czeladzi dworskiej jest 4 plebejów i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty. Poddanych obu płci jest 31 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

KOŁODZIAŻ

Jest tam dwór, a w nim 4 plebejów i tyleż złotych pogłównego do zapłaty. We wsi poddanych obu płci jest 68 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

ORZELEK

Jest w tej wsi plebejów obu płci 40 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

MROZOWA WOLA

Jest tam dwór, a w nim urzędnik stanu szlacheckiego – 3 zł, poddanych i czeladzi dworskiej, wszystko plebeje jest 91 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

ZIELENIEC

W tamtejszym dworze siedzi czeladnik stanu szlacheckiego Zaleski z żoną – 2 zł 15 gr. Poddanych zaś we wsi jest 13 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

⁶⁸ Tamże, k. 902.

GRABINY alias NIEMCOWA WOLA

W tej wsi plebejów obu płci jest 10 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

**PARAFIA SADOWIEŃSKA alias SADOLESKA
REGESTR POGŁÓWNEGO 1674⁶⁹**

Regestr sporządził proboszcz sadowieński ks. Aleksander Grzybowski. Wiadomości o liczbie mieszkańców poszczególnych wsi przekazali plebanowi pod przysięgą: pracowity Szymon Guz dla wiosek Wilczogęby i Rażny; pracowici Wawrzyniec Cudo i Jan Piechotka dla wiosek Kołodziaż i Orzełek; pracowici Bartłomiej Wypych i Grzegorz Kądziołka dla wiosek Mrozowa Wola i Zieleniec; pracowity Maciej Kochańczyk dla Niemcowej Woli.

SADOLEŚ

W tej wsi jest szlachetny pan Szulc z żoną – 4 zł. Czeladzi we dworze i poddanych na wsi jest 21 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

WILCZOGĘBY

W tej wsi poddaństwa osób obu płci jest 31 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

RAŻNY

W tej wsi poddaństwa osób obu płci jest 23 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

KOŁODZIAŻ

We dworze siedzi szlachetny Siemionkowski dozorca – 2 zł. Czeladzi we dworze i poddaństwa osób obu płci jest we wsi 44 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

ORZELEK

W tej wsi poddaństwa obu płci jest osób 30 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

MROZOWA WOLA

Siedzi tam we dworze czeladnik stanu szlacheckiego – 2 zł. Czeladzi dworskiej plebejów i poddaństwa obu płci jest osób 41 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

ZIELENIEC

Jest w tej wsi czeladzi dworskiej i poddaństwa obu płci 9 osób i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty.

⁶⁹ Tamże, k. 1039-1039v.

NIEMCOWA WOLA alias GRABINY

Jest w tej wsi szlachetny Paruszewski z żoną oraz czeladnik stanu szlacheckiego – 6 zł 15 gr. Poddania osób obu płci jest tam osób 15 i tyleż złotych pogłównego jest do zapłaty⁷⁰.

PARAFIA ZARĘBY KOŚCIELNE REGESTR POGLÓWNEGO 1673⁷¹

Regestr sporządzony i potwierdzony w dzień św. apostołów Piotra i Pawła 1673 r. przez proboszcza zarębskiego ks. Pawła Pętkowskiego.

ZARĘBY KOŚCIELNE

Pan Michał Godlewski z panią małżonką, dziewczka, Piotr Skłodowski komornik za pieniądze robi – 4 zł do zapłaty.

Poddany Andrzej Godlewski z żoną – 2 zł.

P. Maciej Szulborski z p. małżonką, dziewczka – 2 zł 15 gr.

P. Stanisław Nienałtowski z p. małżonką, syn Bartłomiej, parobek – 5 zł.

P. Maryna Budziszewska wdowa, komornica – 15 gr.

P. Jakub Zaremba z p. małżonką, matka Agnieszka wdowa, komornica Magdalena – 2 zł 15 gr.

Poddany p. Kamińskiego z Niemier [ob. Niemiry], Maciej Kowalczyk z żoną – 2 zł, ponadto poddany potomków pana Swierzewskiego z Pułazia, Jakub Skalo z żoną – 2 zł oraz Filip zdun z dziewczyną – 2 zł.

P. Marcinowa Koźlikowa wdowa – 15 gr.

P. Wojciech Zaręba z p. małżonką – 1 zł 15 gr.

P. Jakub Koźlik z małżonką i bratem Wojciechem – 2 zł.

P. Piotr Zaręba z p. małżonką – 1 zł 15 gr.

P. Stanisław Zaręba z p. małżonką i synem – 2 zł.

P. Wojciech Gutowski z p. małżonką – 1 zł 15 gr.

Poddany pana Kamińskiego z Niemier, kowal z córkami Małgorzatą i Maryną – 3 zł.

NIENAŁTY BREWKI

P. Wojciech Zaręba Jurcyk z p. małżonką – 1 zł 15 gr do zapłaty.

P. Mikołaj Jurcyk z małżonką i synem – 1 zł 15 gr.

P. Paweł Nienałtowski z małżonką i siostrą żony, komornica – 2 zł 15 gr.

P. Stanisław Nienałtowski z małżonką, komornica Maryna – 2 zł 15 gr.

P. Jan Lipski z żoną, pan Rawa – 2 zł.

NIENAŁTY MICHNY

P. Wojciech Skłodowski z małżonką Katarzyną, komornica – 1 zł 15 do zapłaty.

P. Stanisław Skłodowski z małżonką i synem tegoż – 2 zł.

P. Jakub Tymiński z małżonką – 1 zł 15 gr.

⁷⁰ Tamże, k. 1039.

⁷¹ Tamże, k. 954-958.

NIENAŁTY DUNICKI

- P. Sokołowski z małżonką, parobek, dwie dziewczki– 5 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Mateusz Nienałtowski z małżonką i brat tegoż Jan – 2 zł.
- P. Maciej Nienałtowski z małżonką i jej siostrą – 2 zł.

NIENAŁTY MICHNY DRUGIE

- P. Mateusz Nienałtowski, parobek szlachcic, bronowłok⁷² szlachcic – 6 zł do zapłaty.
- P. Jadwiga Nienałtowska wdowa z córką – 1 zł 15 gr.
- P. Kazimierz Nienałtowski – 15 gr.
- P. Michał Lenarcik Nienałtowski, w tegoż domu mieszka Jan Skłodowski z małżonką i siostrą Agnieszką – 3 zł.
- P. Andrzej Nienałtowski z żoną oraz bracia Walenty i Jan – 3 zł 15 gr.
- P. Paweł Gołembiewski, komornica Zofia Gutaczowa – 2 zł.
- P. Grzegorz Karwowski – 15 gr.
- P. Wojciech Nienałtowski z małżonką i siostra tegoż Kuleszczyna z córką – 2 zł 15 gr.
- P. Stanisław Nienałtowski z małżonką – 1 zł.

SKŁODY STACHY

- P. Tomasz Skłodowski z małżonką, brat tegoż Piotr z małżonką i jeszcze w tym samym domu wdowiec Maciej – 3 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Wojciech Bruleński z małżonką i synem – 2 zł.
- P. Wawrzyniec Godlewski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Piotr albo Grzegorz Podgorski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Maciej Skłodowski z małżonką i synem tegoż – 2 zł.
- P. Ludwik Zaręba z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Lenart Budziszewski z siostrą – 1 zł.
- Komornica Katarzyna Rytelowna luźna⁷³ – 0 zł.

SKŁODY ŚREDNIE

- P. Jakub Skłodowski Ćwik z małżonką – 1 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Jakub Skłodowski z małżonką, komornica Katarzyna Szatanowna – 2 zł 15 gr.
- P. Jan Swierzewski z małżonką, parobek, komornica Katarzyna Szatanowna– 4 zł 15 gr.
- P. Jan Skłodowski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Maciej Skłodowski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Skłodowski Kotlarz z małżonką, na ogrodzie [bez gruntu, poza tym przy domu] – 1 zł.
- P. Szymon Skłodowski Fąfara z małżonką, dziewczka, komornik Mateusz z żoną – 5 zł 15 gr.
- P. Szymon Zakrzewski z małżonką i syn tegoż – 2 zł.

⁷² Bronowłok, bronowłók – dosłownie ten, który włóczy brony. W żadnym z rejestrów nie natrafiłem na oracza, zwanego też ratajem. Możliwe zatem, że bronowłok był synonimem tych nazw tych profesji.

⁷³ Luźni ludzie, hultaje, ludzie swawolni, wagabundzi, włóczęgi – w późnym średniowieczu i czasach nowożytnych do schyłku XVIII w. kategoria ludności nieposiadająca majątku, stałego miejsca zamieszkania i stałego zajęcia, a w rezultacie niepozostająca w zależności osobistej i nieobciążona powinnościami na rzecz klasy feudalnej, def. za *encyklopedia.pwn.pl*.

SKŁODY PIOTROWICE

- P. Wojciech Skłodowski, syn tegoż, dziewczka szlachcianka – 4 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Jan syn Wojciechów z małżonką, dziewczka szlachcianka – 4 zł 15 gr.
- P. Piotr syn Wojciechów z małżonką, parobek szlachcic – 4 zł 15 gr.
- P. Andrzej Grabowski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Marek Skłodowski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Skłodowski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Jan Skłodowski z małżonką, dziewczka – 1 zł 15 gr.
- P. Wojciech Kuleska z małżonką – 1 zł.

SWERZE ZIELONY [ob. ŚWIERŻE ZIELONE]

- P. Jan Swerzewski Granienik z małżonką, parobek, dziewczka, bronowłok – 5 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Józef Prusiński z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Wawrzyniec Godlewski z małżonką, brat Zygmunt – 2 zł.
- P. Jakub Swerzewski Prusik z małżonką – 1 zł 15 gr
- P. Jakub Skłodowski Pruszanka z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Andrzej Skłodowski z małżonką, dziewczka – 3 zł.
- P. Paweł Swerzewski Opłotny z małżonką i brat tegoż nieżonaty – 2 zł.
- P. Zofia Swerzewska, jej nieżonaty syn Stanisław, komornica Agnieszka – 3 zł 15 gr.
- P. Grzegorz Swerzewski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Andrzej Swerzewski Pierzcionek z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Swerzewski z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Jan Swerzewski Ciemny z małżonką – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Swerzewski Mruk z żoną, parobek – 2 zł 15 gr.
- P. Wojciech Rostkowski z żoną i siostrą Maryną – 2 zł.
- P. Jan Swerzewski Kek z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Wojciech Łusik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Jakub Skłodowski z żoną, parobek, dziewczka – 3 zł.
- P. Jakub Brodzik z żoną i tejże siostrą – 2 zł.
- P. Adam Szafranik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Jakub Rasik z żoną i synem Stanisławem – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Swerzewski Rasik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Maciej Swerzewski Gaglik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Michał Tymiński z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Mateusz Swerzewski Gaglik z żoną i synem Stanisławem – 1 zł 15 gr.

GRĘDZICE

- P. Paweł Kettleński z żoną, dziewczka szlachcianka – 4 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Adam Swerzewski z żoną, dziewczka, parobek, bronowłok – 5 zł 15 gr.
- P. Jerzy Kettleński z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Jan Grędzica Dowmat z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Wojciech Grędzica z żoną i siostrą Dorotą – 1 zł 15 gr.
- P. Katarzyna Kettleńska wdowa – 15 gr.
- P. Swerzewski Dowmat z żoną, brat tegoż p. Marcin Swierzewski bez żony – 2 zł.
- P. Lenart Dowmat wdowiec – 15 gr.
- Poddany JMP Bieleńskiego, Marcin Porzecka z żoną – 2 zł.
- Uboga Jadwiga Skibniewska – 0 zł.

LEŚNIEWKO [ob. ŚWIERŻE-LEŚNIEWEK]

- P. Wojciech Swierzewski z żoną – 1 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Jerzy Swierzewski z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Anna Swierzewska *maritus militium discepit* [mąż w wojsku walczy?] – 15 gr.

GRABOWO

- P. Jan Grabowski z żoną – 1 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Szymon Grabowski z żoną – 1 zł.
- P. Paweł Grabowski Sulik z żoną – 1 zł 15 gr.

UŚCIANEK

- P. Lenart Zakrzewski z żoną i siostrą żony – 2 zł do zapłaty.
- P. Wojciech Czyżewski z żoną i synem – 2 zł.
- Poddany pana Dederki, Benbencyk z żoną – 2 zł.
- P. Andrzej Uścieński z żoną, syn tegoż – 2 zł.
- P. Marcin Uścieński Pupillus, dziewczka Dorota – 2 zł.
- P. Katarzyna Nienalowska *maritus militium discepit* [mąż w wojsku walczy?] – 15 gr.
- P. Piotr Uścieński Kędzior z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Bartosz Uścieński Kędzior z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Piotr Uścieński z żoną i brat jego Jakub – 2 zł.
- P. Marcin Uścieński z żoną, parobek szlachcic – 3 zł 15 gr.
- P. Walenty Rostkowski z żoną, w domu jego Lenart z żoną służy – 2 zł 15 gr.

LEŚNE ZARĘBY [ob. ZARĘBY LEŚNE]

- P. Maciej Zaręba Słabik z żoną, dziewczka – 2 zł 15 gr do zapłaty.
- P. Maciej Zaręba Gromczyk z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Mikołaj Leśny z żoną – 1zł.
- P. Stanisław Zaręba z żoną i p. Marcin Zaręba z żoną – 3 zł.

KEMPISTE BOROWE [ob. KĘPISTE-BOROWE]

- P. Stefan Kraszewski z żoną, dziewczka – 2 zł do zapłaty.
- P. Agnieszka Niemierzyna wdowa z komornicą Maryną – 1 zł.
- P. Wojciech Kempisty z żoną, w tym domu jeszcze Ketleński Dobek z córką – 3 zł.
- P. Wojciech Kempisty Magdasik z żoną, syn tegoż – 2 zł.
- P. Maciej Kępisty Guzik, syn tegoż, dziewczka – 4 zł.
- P. Wojciech Pułaski z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Wojciech Kępisty Hieronimczyk z żoną, parobek, dziewczka – 4 zł 15 gr.
- W domu tegoż Hieronimczyka mieszka jeszcze komornik, robotny Marcin Sikora z żoną – 2 zł.
- P. Wojciech Niemiera z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Jan Kępisty Hieronimczyk wdowiec, parobek, dziewczka szlachcianka – 6 zł.
- P. Tomasz Kępisty Cherubin z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Mateusz Kępisty Rupik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Lenart Kempisty Gemzik z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Andrzej Kempisty Mostowy z żoną – 1 zł 15 gr.
- P. Paweł Klimek Kępisty z żoną – 1 zł 15 gr.

Katarzyna Krasacka luźna – 0 zł.

NIEMIERY [ob. NIEMIRY]

- JMP Kamieński młodzian, baba z chłopem bronowłokiem – 5 zł do zapłaty.
 P. Lenart Niemiera z żoną i córką – 2 zł.
 P. Stefan Niemiera z żoną i córką – 2 zł.
 P. Jakub Niemiera i syn tegoż z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Wawrzyniec Niemiera z żoną – [puste miejsce – brak kwoty].
 P. Szymon Kuleszka z żoną i pasierbem – 2 zł.
 P. Heliasik Niemiera z żoną i siostrą tegoż – 2 zł.
 P. Andrzej Łęcicki z żoną, dziewczka szlachcianka – 1 zł 15 gr.
 Poddany z żoną Katarzyną, komornica i Bartosz stary – 4 zł.
 Poddany Tomasz Kośmido z żoną, córka niedorośla – 3 zł.
 Poddani JMP Kamieńskiego z Niemier: Jan Łupka z żoną, wdowa Marcinowa – 3 zł.
 Paweł Głęboccki nie szlachcic, Wojciech Kosmal z żoną, córka dorosła – 4 zł.

KEMPISTE KOSUTY [ob. KĘPISTE-KOSUTY]

- P. Jakub Kempisty Kurek z żoną, dziewczyna niedorośla – 2 zł do zapłaty.
 P. Piotr Budziszewski Pieniak z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Grzegorz Wasczyk z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Kępsity Wasczyk, w tymże domu jeszcze Idzi Kepisty młodzieniec szlachcic – 2 zł.
 P. Bartosz Zakrzewski z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Andrzej Koza Kępisty z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Wojciech Luśnik z żoną [jakaś uwaga mówiąca prawdopodobnie, że żona nie jest ze szlachty] – 2 zł.

ŚWIDERKI

Stanisław Odłaska z żoną, nie szlachta – 2 zł do zapłaty.

RAWY

- P. Stanisław Rawa Kusik z żoną – 1 zł 15 gr do zapłaty.
 P. Katarzyna Rawina wdowa, syn, komornica Katarzyna szlachcianka – 2 zł 15 gr.
 P. Bartosz Chmielik z żoną – 1 zł.
 P. Stanisław Rosłanik Rawa z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Stanisław Sobczyk z żoną, dziewczka szlachcianka, parobek plebej, luzak stary wyrobnik plebej – 4 zł 15 gr.
 P. Stanisław Borzymik Rawa z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Paweł Głęboccki z żoną, *hortulanus pauper* [biedny zagrodnik] – 1 zł.
 P. Jan Chudzik Rawa – 1 zł.
 P. Jakub Rosłanik Rawa z żoną – 1 zł 15 gr.
 P. Lenart Kępisty z żoną, siostra, przyrodni brat Wojciech, komornica Anna Maciejowa z córką, nie szlachcianki – 4 zł 15 gr.
 P. Adam Ciborczyk Rawa z żoną – [brak kwoty].
 P. Andrzej Ciborczyk Rawa z żoną – 1 zł 15 gr [być może pan Adam i pan Andrzej to te same osoby, ale duchowny nie był pewien imienia].
 P. Frąc [Franciszek] Jabłonowski z żoną, Maryna siostra przy nim – 1 zł.
 Komornik ubogi, poddany Bocian z żoną – 2 zł.

P. Jan Chmielewski z żoną, syn – 2 zł.
P. Wojciech Hrysik Rawa z żoną – 1 zł 15 gr.
P. Jan Rawa Gnat z synem i córką – 2 zł.
P. Jan Rawa Gnat – 15 gr.

PARAFIA ZARĘBY KOŚCIELNE REGESTR POGLÓWNEGO 1674⁷⁴

Regestr sporządzony i potwierdzony w dniu św. Jana Chrzciciela 1674 r. przez proboszcza zarębskiego ks. Pawła Pętkowskiego.

ZARĘBY KOŚCIELNE

Michał Godlewski z żoną, parobek (szlachty dwoje, plebej jeden) – 2 zł 15 gr do zapłaty.
Szulborski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Stanisław Nienałtowski z żoną, syn Bartłomiej, parobek (szlachty troje, plebej jeden) – 3 zł.
Jakub Szczepanik Zaręba z żoną, matka stara bardzo słaba (szlachty troje) – 1 zł 15 gr.
Wojciech Zaręba z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Jakub Zaręba z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Stanisław Zaręba z żoną i synem (szlachty troje) – 1 zł 15 gr.
Jagnieszka Skałowa, poddana przeszłego Swerzewskiego (plebejka jedna) – 1 zł.
Wojciech Gutowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Poddany p. Kamińskiego, Maciej Kowal z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
Poddany p. Kamińskiego, stary bardzo, ubogi kowal Mikołaj z córką (plebejów dwoje) – 2 zł.
Dwoje Perków, poddanych p. Kamińskiego (plebejów dwoje) – 2 zł.
Filip, ubogi zdun z córką (plebejów dwoje) – 2 zł.
Ubogi poddany p. Sokołowskiego, Wojciech z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
Jakub wyrobnik z córką, Jadwiga wyrobnica (plebejów troje) – 3 zł.
Anna Mielcarzowa (plebejka jedna) – 1 zł.
Magdalena Budziszewska wyrobnica, Maryna wyrobnica, Zofia Wójtowa wyrobnica – (trzy szlachcianki) – 1 zł 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Jakub i Piotr Zarębowie.

NIENAŁTY BREWKI, SZYMANY, MICHNY I DUNICKI

Wojciech Nienałtowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.
Mikołaj Nienałtowski stary z synem (dwóch szlachciców) – 1 zł 15 gr.
Paweł Nienałtowski z żoną i siostrą Janiną (szlachty troje) – 2 zł.
Stanisław Nienałtowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Jan Lipski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Paweł Gastoł z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Wojciech z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Jakub Tymiński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Stanisław Sokołowski z żoną i córką, dziewczka, parobek (szlachty troje, plebejów dwoje) – 4 zł.
Mateusz Nienałtowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

⁷⁴ Rejestr pogłównego generalnego..., k. 1004v-1008.

Maciej [nazwisko nieczytelne] wdowiec z matką (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Wojciech Nienałtowski z żoną, siostra wdowa, córka (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.
 Stanisław Nienałtowski z żoną, bez ogrodu i pola (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Grzegorz Karwowski z żoną, wyrobniczy w komorze mieszkają (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Maciej Nienałtowski z bratem i siostrą, w komorze mieszkają (szlachty troje) – 1 zł 15 gr.
 Andrzej Nienałtowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 W domu tegoż Andrzeja jeszcze bracia Jan i Walenty (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Mateusz Nienałtowski młodzieniec, wdowa Nienałtowska (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 W domu tegoż Michała jeszcze parobek i bronowłok (plebejów dwoje) – 2 zł.
 Michał Nienałtowski, Jan Skłodowski z żoną, w tymże domu jeszcze Kazimierz wyrobnik – (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Wojciech, Maciej, Andrzej i Michał Nienałtowscy.

SKŁODY STACHY

Tomasz Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.
 Łukasz Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Piotr Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Wojciech Bruliński z żoną, syn z żoną w tymże domu (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.
 Wawrzyniec Godlewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Piotr Podgorski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Maciej Skłodowski z żoną i synem (szlachty troje) – 2 zł.
 Marcin Budziszewski z żoną i córką (szlachty troje) – 2 zł.
 Lenart Skłodowski z siostrą (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Łukasz Nienałtowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Szymon Zakrzewski z żoną i synem (szlachty troje) – 2 zł.
 Szymon Skłodowski z żoną, dziewczka, bronowłok (szlachty dwoje, plebejów dwoje) – 3 zł 15 gr.
 Skłodowska Katarzyna Cacharzyna wyrobnicza w tegoż Szymona domu (szlachcianka jedna) – 15 gr.
 Maciej Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Jan Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Jan Swierzewski z żoną, bronowłok (szlachty dwoje, plebej jeden) – 2 zł 15 gr.
 Jakub [wyraz mało nieczytelny – Wendzka?] Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Jakub Skłodowski z żoną, pastuszka (szlachty troje) – 2 zł.
 Jagnicza wyrobnicza [brak określenia przynależności stanowej, ale z wymiaru pogłównego wynika, że szlachcianka] – 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Jakub i Jan Skłodowscy.

SKŁODY PIOTROWICE

Marek Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.
 Wojciech Skłodowski z synami: jednemu na imię Jan, ten ma żonę i parobka, drugiemu na imię Piotr, ten ma żonę, dziewczkę i parobka, trzeci to Wojciech młodzieniec jeszcze (szlachty sześcioro) – 3 zł 15 gr; (plebejów troje) – 3 zł.
 Paweł Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Wojciech Kuleska z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Drugi Skłodowski Jan ze służebnicą (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Piotr Skłodowski wyrobnik przy Godlewskim w Zarębach (szlachcic jeden) – 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczył przysięgą szl. Wojciech Kuleska.

SWIERZE WIELKIE

Mateusz Swierzewski z żoną, w tym domu jeszcze syn jego z żoną (szlachty czworo) – 4 zł 15 gr do zapłaty.

Michał Tymiński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Maciej Płonny z żoną na [nieczytelna uwaga] (szlachty dwoje) – 1 zł.

Jakubowa Swierzewska Papkowa z synem (szlachty dwoje) – 1 zł.

Pawłowa Raszkowa z synem (szlachty dwoje) – 1 zł.

Maciej Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Adam Szafranek z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Jakub od Marcina Skłodowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Wojciech od Stanisława Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Jan od Stanisława Swierzewski z żoną, dziewczka, bronowłok (szlachty dwoje, plebejów dwoje) – 3 zł 15 gr.

Jakub od Jakuba Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Wdowa Rostkowska z męża przeszłego z synami trzema w domu (szlachty czworo) – 2 zł.

Paweł od Macieja Swierzewski z żoną, parobek z żoną (szlachty dwoje, plebejów dwoje) – 3 zł 15 gr.

Jan od Jakuba Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Paweł od Jakuba Swierzewski z żoną i synami dwoma (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.

Andrzej od Wojciecha Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Stanisław od Stanisława Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Paweł Swierzewski z żoną i bratem (szlachty troje) – 2 zł.

Andrzej Skłodowski z żoną, parobek (szlachty dwoje, plebej jeden) – 2 zł 15 gr.

Jakub od Grzegorza Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Jakub od Bartłomieja Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Wawrzyniec Godlewski z żoną i bratem (szlachty troje) – 2 zł.

Józef Prusiński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.

Jan od Wojciecha Swierzewski wdowiec, dziewczka i parobek, wyrobnik Piotr z żoną (szlachcic jeden) – 1 zł; (plebejów czworo) – 4 zł.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Piotr Skłodowski i Jakub Swierzewski.

SWIERZE LEŚNIEWKO [ob. ŚWIERŻE-LEŚNIEWEK] i GRĘDZICE

Wojciech Swierzewski od Leonarda z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.

Jerzy Swierzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Anna Swierzewska *maritus militium discepit* [mąż w wojsku walczy?] – 15 gr.

Paweł Kettleński z żoną, dziewczka (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.

Adam Swierzewski z żoną, dziewczka (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.

Jerzy Kettleński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Jan Grędzica z żoną oraz brat tegoż Wojciech i siostra (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.

Katarzyna Kettleńska wdowa (szlachcianka jedna) – 15 gr.

Jan Grędzica Dowmat z żoną, w tymże domu jest jeszcze Marcin Swierzewski młodzieniec (szlachty troje) – 2 zł.

Lenart Grędzica Dowmat wdowiec (szlachcic) – 1 zł.

Pracowity Marcin Porzecka z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
 Jadwiga Skibniewska wyrobnicza [brak określenia przynależności stanowej, ale z kwoty pogłównego wynika, że szlachcianka] – 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Jerzy Swierzewski z wioski Swierze i szl. Jan Grędzica z Grędzicy.

GRABOWO i UŚCIANEK

Jan Grabowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.
 Szymon Grabowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Paweł Sulik z żoną, w tymże domu jest jeszcze Andrzej Skłodowski młodzieniec (szlachty troje) – 2 zł.
 Leonard Zakrzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Wojciech Czyżewski z synem (dwóch szlachciców) – 1 zł 15 gr.
 Pracowity Bębenczyk z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
 Andrzej Uściński z żoną i synem (szlachty troje) – 2 zł.
 Marcin od Jana Uściński z żoną, Dorotka wyrobnicza (szlachty troje) – 2 zł.
 Katarzyna Nienałtowska wyrobnicza (szlachcianka jedna) – 15 gr.
 Piotr Uściński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Bartosz Uściński z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Piotr Uściński [wyraz mało czytelny – Wielgicz?] z żoną i bratem – [nie wpisano przynależności stanowej i wysokości pogłównego].
 Marcin od Wojciecha Uściński z żoną i córką (szlachty troje) – 2 zł.
 Walenty Rostkowski, w tymże domu jest jeszcze komornik Lenart z żoną i wyrobnicza Ewa (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyl przysięgą szl. Leonard Zakrzewski.

LEŚNE I KEMPISTE

Marcin Leśny z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr do zapłaty.
 Brat tegoż Marcina, Stanisław z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Mikołaj Leśny z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Marcin Gromczyk z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Jan Surgolik [Gurgolik?] wyrobnik z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł;
 Maciej Słabik z żoną i siostrą (szlachty troje) – 2 zł.
 Stefan Kraszewski z żoną i dziewczką (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.
 Rostkowska Wojciechowa z komornikiem Ketleńskim (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Wojciech Magdasik z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Maciej Kempisty z żoną, syn, dziewczką (szlachty troje, plebejka jedna) – 3 zł.
 W domu tegoż Macieja jest jeszcze Jan Klimek z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
 Wojciech Pułaski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Wojciech od Hieronima Kempisty z żoną, dziewczką (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.
 W domu tegoż Wojciecha jest jeszcze parobek i Sikorzyna komornica (szlachcianka jedna, plebej jeden) – 1 zł 15 gr.
 Wojciech Niemiera z żoną, komornica Katarzyna (szlachty troje) – 2 zł.
 Jan Kempisty Hieronimeczyk z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Tomasz Kempisty z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Mateusz Kempisty z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.

Lenart Kempisty z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Andrzej Kempisty Mostowy z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Paweł Kempisty Klimek (szlachcic) – 1 zł.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Wojciech Pułaski i szl. Wojciech Kempisty.

NIEMIERY

P. Stanisław Kamiński, dziewczka, dwóch parobków (szlachcic jeden, plebejów troje) – 4 zł.
Leonard Niemiera z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Szczepan [w poprzednim roku duchowny zapisał Stefan – po łacinie zapis tych imion jest identyczny] Niemiera z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Jakub Niemiera z żoną, dziewczka (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.
Łęcicki z żoną, dziewczka (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.
Heliasik z żoną i siostrą (szlachty troje) – 2 zł.
Wawrzyniec Niemiera z żoną i synem Maciejem z żoną (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.
Kulesza z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.
Pracowity Stanisław z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
Pracowity Tomasz Kośmido z żoną i córką (plebejów troje) – 3 zł.
Pracowity Wojciech Kośmido z żoną i pasierbicą (plebejów troje) – 3 zł.
Komornica Józefina (szlachcianka jedna) – 15 gr.
Paweł Głębocki z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Komornica Katarzyna (szlachcianka jedna) – 15 gr.
Wyrobnik Franciszek z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Leonard Niemiera i pracowity Tomasz Kośmido, poddany urodzonego Stanisława Kamińskiego.

KOSUTY [ob. KĘPISTE-KOSUTY]

Andrzej Kempisty z żoną i córką (szlachty troje) – 2 zł.
W domu tegoż Andrzeja jest jeszcze Piotr Suszec komornik (plebej) – 1 zł.
Bartłomiej Zakrzewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Jakub Kempisty z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Piotr Budziszewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
W domu tegoż Piotra jest jeszcze komornik Wasczyk (plebej jeden) – 1 zł.
Grzegorz Kempisty z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Jan Kempisty z żoną i bratem żony (szlachty troje) – 2 zł.
Wojciech Luśnia z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.
Stanisław [wyraz mało czytelny – Odpaska?] z żoną (plebejów dwoje) – 2 zł.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyl przysięgą szl. Bartłomiej Zakrzewski.

RAWY

Stanisław od Stanisława Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
Wdowa Rawina z synem (szlachty dwoje) – 1 zł.
Jan Rawa z córką i synem (szlachty troje) – 2 zł.
Wojciech od Stanisława Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.

Jan od Pawła Chmielewski z żoną, najemnik u tegoż Jana (szlachty dwoje, plebej jeden) – 2 zł 15 gr.
 Franciszek Jabłonowski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Andrzej Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Adam Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Lenart Kempisty z żoną i siostrą (szlachty troje) – 2 zł.
 Jakub Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Jan Chudzik, a tymże domu jeszcze Głębocka (szlachty dwoje) – 1 zł.
 Stanisław Rawa z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Stanisław od Mikołaja z żoną, dziewczka (szlachty dwoje, plebejka jedna) – 2 zł 15 gr.
 W domu tegoż Stanisława są jeszcze parobek i komornik (plebejów dwoje) – 2 zł.
 Stanisław od Adama z żoną, w domu tegoż Stanisława jest jeszcze jego brat Jan z żoną (szlachty czworo) – 2 zł 15 gr.
 Bartłomiej Chmielewski z żoną (szlachty dwoje) – 1 zł 15 gr.
 Wdowa Michałowa z synem (szlachty dwoje) – 1 zł.

Prawdziwość spisanych tu faktów poświadczyli przysięgą szl. Jan od Pawła Chmielewski i Adam Rawa.

BIBLIOGRAFIA

- Adamczyk Władysław, *Ceny w Warszawie w XVI i XVII wieku*, Lwów – Warszawa : Instytut Popierania Polskiej Twórczości Naukowej, 1938.
- Biernacka Maria, *Wsie drobnoszlacheckie na Mazowszu i Podlasiu*, Wrocław : Zakład Naukowy im. Ossolińskich, 1966.
- Gloger Zygmunt, *Kilka wiadomości o szlachcie zagonowej mazowieckiej i podlaskiej*, „Niwa”, 1879, T. 44, s. 498-503.
- Gloger Zygmunt, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, Warszawa : Wiedza Powszechna, 1972.
- Gostomski Anzelm, *Gospodarstwo*, Kraków : Drukarnia Jakuba Siebeneychera, 1588.
- Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego*, Kraków : Drukarnia W. Kirchmayera, 1870.
- Historia Polski w liczbach*, przew. zesp. red. Franciszek Kubiczek, Warszawa : Główny Urząd Statystyczny, 2003.
- Junosza Karol, *Wybór pism w X tomach*, Warszawa : Nakładem autora, 1891.

Kleczyński Józef, *Pogłówne generalne w Polsce*, Kraków : Nakładem Akademii Umiejętności, 1893.

Pawiński Adolf, *Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego*, Warszawa : Skład główny Gebethnera i Wolffa; 1881.

Pawiński Adolf, *Rządy sejmikowe w Polsce na tle stosunków województw kujawskich 1572-1785*, Warszawa : w drukarni Józefa Bergera, 1888.

Prawa, konstytucje y przywileje Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących, vol. V, Kraków : W Drukarni J. K. Mici y Rzeczypospolitey, 1738

Rybarski Roman, *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*, Warszawa : Nakładem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, 1939.

Smoleński Władysław, *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*, Kraków : Nakładem autora, 1908.

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Lustracja 1650. Akta posiadłości biskupów płockich, sygn. B 346, Archiwum Diecezjalne w Płocku.

Rejestr pogłównego generalnego woj. mazowieckiego 1662-1674, sygn. 1/7/0/3/66, Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie.

ILUSTRACJA WYRÓŻNIAJĄCA ARTYKUŁ

Aleksander Orłowski, *Widok polskiego miasteczka*, rysunek tuszem 1797, Muzeum Narodowe w Krakowie. Źródło: Galeria Malarstwa Polskiego, na portalu pinakoteka.zascianek.pl.